

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MARDİN SÜPER AMATÖR LİGDE OYNAYAN
FUTBOLCULARIN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

ANTRENÖRLÜK EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
HAREKET VE ANTRENMAN BİLİMLERİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ozan ÇELİK

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mustafa Zahit SERARSLAN

İSTANBUL-2017

TEZ TANITIM FORMU ÖRNEĞİ

- YAZAR ADI SOYADI** : Ozan ÇELİK
- TEZİN DİLİ** : Türkçe
- TEZİN ADI** : Mardin Süper Amatör Ligde Oynayan Futbolcuların Bazı Değişkenler Açısından Problem Çözme Becerilerinin Değerlendirilmesi
- ENSTİTÜ** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
- ANABİLİM DALI** : Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı
- TEZİN TÜRÜ** : Yüksek Lisans
- TEZİN TARİHİ** : .../.../2017
- SAYFA SAYISI** : 64
- TEZ DANIŞMANLARI** : Doç. Dr. Mustafa Zahit SERARSLAN
- DİZİN TERİMLERİ** : Futbol, Mevki, Problem Çözme
- TÜRKÇE ÖZET** : Bu tez, Mardin Süper Amatör Ligde Oynayan Futbolcuların Bazı Değişkenler Açısından Problem Çözme Becerilerinin Değerlendirilmesine yönelik, alan uygulamalı bir çalışmadır
- DAĞITIM LİSTESİ** : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Ozan ÇELİK

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MARDİN SÜPER AMATÖR LİGDE OYNAYAN
FUTBOLCULARIN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

ANTRENÖRLÜK EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
HAREKET VE ANTRENMAN BİLİMLERİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ozan ÇELİK

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mustafa Zahit SERARSLAN

İSTANBUL-2017

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Ozan ÇELİK

.././2017

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜNE

Ozan ÇELİK'in Mardin Süper Amatör Ligde Oynayan Futbolcuların Bazı Değişkenler Açısından Problem Çözme Becerilerinin Değerlendirilmesi adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan _____

Doç. Dr. Mustafa Zahit SERARSLAN

(Danışman)

Üye _____

Üye _____

Üye _____

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

.../.../2017

İmzası

Prof. Dr. Osman ÇAKMAK
Sağlık Bilimleri Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu çalışma, Mardin Süper Amatör Lig futbolcularının oynadıkları mevkilere, öğrenim durumuna ve spor yaşlarına göre problem çözme becerilerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu bağlamda, çalışmamızda Mardin Süper Amatör Liginde oynayan futbolcuların bazı değişkenlere göre problem çözme becerilerini belirleyip bu becerilerinin etkisinin değerlendirilmesine ve pozisyon becerilerinin artmasına yönelik önerilerin tartışılmasına çalışılacaktır. Çalışmaya, 2016 sezonu Mardin Süper Amatör Ligde futbol oynayan Mardinspor, Mardin Büyükşehir Belediyespor, Kızıltepe Belediyespor, Ömerli Belediyespor, Derikspor, Nusaybin Belediyespor, Kızıltepe Fıratspor, 1969 Mardinspor, Yalım Gençlikspor, Derik Belediyespor futbolcularından 183 futbolcu gönüllü katılmıştır. Çalışmada, Heppner ve Petersen tarafından geliştirilen (1982) ve Türkiye uyarlaması Şahin tarafından yapılan (1993) Problem Çözme Envanteri kullanılmıştır. Toplanan bilgi ve veriler SPSS 20 istatistiksel veri analizi programına işlenerek, istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir. İki kategorili değişken olan katılımcıların yaşadığı yer değişkeni ile PÇÖ puanlarının incelenmesinde, bu iki kategoriye göre verilerin normal dağılım özelliği göstermemesinden dolayı Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. İki'den daha fazla kategoriye sahip diğer değişkenlere göre PÇÖ puanlarının incelenmesinde ise, tek yönlü ANOVA analizi, istatistiksel analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışma sonucu futbolcuların problem çözme becerileri ile lig düzeyi, mevki ve spor yaşı değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Ancak problem çözme becerileri ile öğrenim durumu değişkeni arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Mevki, Problem Çözme

SUMMARY

This study, has been designed to determine the problem solving skills of the football players of Mardin Super Amateur League according to their playing positions, education status and sport ages. In this context, this study we will try to determine the problem solving skills of football players that playing in Mardin Super Amateur League according to some variables and will evaluate the effect of these skills and discuss the suggestions for increasing their position skills. 183 football players which playing in Mardin Super Amateur League during the 2016 season that Mardinspor, Mardin Metropolitan Municipality Sport, Kızıltepe Municipality Sport, Ömerli Municipality Sport, Derikspor, Nusaybin Municipality Sport, Kızıltepe Fıratspor, 1969 Mardinspor, Yalım Youth Sport, Derik Municipality Sport participated in this study voluntarily. In this study, the Problem Solving Inventory which developed by Heppner and Petersen (1982) and its Turkey adaptation made by Sahin (1993) were has been used. The collected information and data were processed to SPSS 20 statistical data analysis program and statistical analyzes were carried out. According to these two categories, because of the data do not show normal dispersion feature the Mann-Whitney U test has been used for examining the two categorical variable which is the place variable that the participants live and PÇÖ scores. In the ezamination of the PÇÖ scores according to the other variables that having categories more then two, unidirectional ANOVA analysis, statistical analyzes method has been used. There was no statistically significant difference between the problem solving skills of the footballers and league level, position and sport age variables. However there was a significant difference between problem solving skills and education us variables.

Key Words: Football, Position, Problem solving

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil-1 4-4-2 Sistemine Göre Savunma, Orta saha ve Hücum Organizasyonu

Şekil-2 3-5-2 Sistemine Göre Savunma, Orta Saha ve Hücum Organizasyonu

Şekil-3 4-3-3 Sistemine Göre Savunma, Orta Saha ve Hücum Organizasyonu

TABLolar LİSTESİ

Tablo-1 Çalışmaya katılan sporcuların demografik özellikleri

Tablo-2 Varyansların homojenliği testi

Tablo-3 Çalışmaya katılan sporcuların yaş gruplarına göre dağılımları

Tablo-4 Varyansların homojenliği testi

Tablo-5 Spor yaşına göre problem çözme becerilerinin karşılaştırılması

Tablo-6 Varyansların homojenliği testi

Tablo-7 Öğrenim durumuna göre problem çözme becerilerinin karşılaştırılması

Tablo-8 Varyansların homojenliği testi

Tablo-9 Katılımcıların futbol takımlarına göre problem çözme becerilerinin karşılaştırılması

Tablo-10 Tukey testi

Tablo-11 Varyansların homojenliği testi

Tablo-12 Mevkilere göre problem çözme becerilerinin karşılaştırılması

Tablo-13 Yaşadığı yerlere göre problem çözme becerilerinin karşılaştırılması

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

PÇE: PROBLEM ÇÖZME ENVANTERİ

KBF: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

PÇÖ: PROBLEM ÇÖZME ÖLÇEĞİ

AGE: ADI GEÇEN ESER

VB: VE BENZERİ

VD: VE DEVAMI

SS: SAYFALAR

S: SAYFA

ÖNSÖZ

Bu çalışma Mardin Süper Amatör Liginde oynayan futbolcularının bazı değişkenler açısından problem çözme becerilerini değerlendirmek amacıyla futbolcuların görüşlerini incelemektedir.

Son dönemlerde futbola olan ilginin gün geçtikte arttığı görülmektedir. Bunun sebebini araştırmacıların birçok nedene bağladıkları görülmektedir. Futbola olan sevginin arttığını gören bireyler bunların nedenlerini yaptıkları çalışmalarla ifade etmektedirler.

Yapılan çalışmaların yetersiz olduğu, spor ile ilgili ve özellikle futbol branşında yapılması gereken çalışmaların olduğu ifade edilmektedir. Yapılan bu çalışma ile futbolcuların problem çözme becerilerinin farkında olmayı ve bu becerilerini arttırmayı amaçlanmaktadır.

Belirlenmiş amaç çerçevesinde futbolun bireyler üzerindeki etkisinin diğer alanlardaki eğitimlerden daha etkili olduğu görülmektedir. Bu etki futbol alanında sınırlı kalmayıp sosyal yaşamlarını da etkilemektedir. Bu çalışma ile bu etkileri olumlu yönde etkilenmesi ve ileride bu alan ile ilgili yapılacak çalışmalara yön vermesi hedeflenmektedir.

Bu hedefler doğrultusunda Yüksek Lisans tez çalışması boyunca engin bilgilerinden faydalandığım ve Yüksek Lisans eğitimine başladığım günden itibaren desteğini hiçbir zaman eksik etmeyen değerli hocam, tez danışmanım Sayın Doç. Dr. M. Zahit SERARSLAN' a, bu süre zarfında yanımda olup beni motive eden ve bu yolda olmam için hiçbir zaman desteğini esirgemeyen, Yüksek Lisans eğitimimde tez çalışmamda bana yol gösteren ve emeği bulunan abim, Sayın Dr. Abdulkadir ÇELİK'e, tez çalışmamda engin bilgileriyle bana yön verip yardımını hiçbir zaman esirgemeyen aynı kurumda çalıştığım Sayın Halit Irmak'a ve hayatım boyunca hiçbir zaman desteğini esirgemeyen ve her zaman yanımda olan sevgili aileme sevgi, saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Ozan ÇELİK

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
SUMMARY	II
ŞEKİLLER DİZİNİ	III
TABLolar LİSTESİ	IV
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	V
ÖNSÖZ	VI
İÇİNDEKİLER	VII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
1. GENEL BİLGİLER	4
1.1. Futbol.....	4
1.2. Futbolun Özellikleri.....	6
1.3. Futbolda Performans.....	8
İKİNCİ BÖLÜM	13
2.1. FUTBOLDA MEVKİLER.....	13
2.1.1. Kaleci.....	14
2.1.2. Stoper	16
2.1.3. Libero.....	17
2.1.4. Bek Futbolcuları	18
2.1.5. Orta Saha Futbolcuları	19
2.1.6. Kanat Futbolcuları.....	20
2.1.7. Santrafor.....	21
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	22
3.1. FUTBOLDA SİSTEMLER	22
3.1.1. 4-4-2 Oyun Sistemi	22
3.1.2. 3-5-2 Oyun Sistemi	24
3.1.3. 4-3-3 Oyun Sistemi	25
3.1.4. 4-2-3-1 Oyun Sistemi	26
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	28
4.1. PROBLEM-PROBLEM ÇÖZME	28
4.2. KARAR VERME.....	32
4.3. KARAR VERME-PROBLEM ÇÖZME AŞAMALARI	34
4.4. FUTBOLDA PROBLEM ÇÖZME.....	38
BEŞİNCİ BÖLÜM	43
GEREÇ VE YÖNTEM.....	43
5.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	43

5.2. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	43
5.3. VERİ TOPLAMA ARACI VE UYGULANMASI	43
5.4. VERİLERİN ANALİZİ	44
ALTINCI BÖLÜM.....	45
6.1. BULGULAR	45
6.1.1. Tanımlayıcı İstatistikler	45
6.1.2. Hipotez testleri.....	46
TARTIŞMA	53
ARAŞTIRMANIN SONUÇ VE ÖNERİLERİ.....	54
KAYNAKÇA	56
ÖZGEÇMİŞ.....	60
EKLER.....	-

GİRİŞ

Birey ve grubun içinde yaşadığı çevreye uyum sağlaması durumunda ortaya çıkan olumsuzluklar ve çatışmalar problem olarak değerlendirilir ve bu durumdaki birey ve grupların ortaya çıkan olumsuzluklar ve çatışmalarla yapacakları mücadeleyede problem çözme denir. Bazı belirli problem çözme stratejileri kullanarak doğru sayılabilecek veya çoğunluğun kabul edeceği çözümlere ulaşmak mümkündür. İnsanlar, hayatları boyunca farklı alanlarda küçük ya da büyük çözüme kavuşturulması gereken problemlerle karşı karşıya gelirler. Problem çözme durumlarıyla karşı karşıya kaldığımızda daha önce var olan bilgilerimiz ve deneyimlerimizden faydalanırız. Daha önceki bilgi ve deneyimlerimiz problem çözümede bize yardımcı olabileceği gibi bize zorluklar da çıkartabilir.¹

Karşı karşıya kaldıkları bu problemler çözüme kavuşmadan amaçlarını gerçekleştirmekte ve amaçladıkları seviyeye ulaşmakta zorluk yaşarlar. Yüz yüze kaldıkları bu tipteki problemler kişileri problemleri çözüme kavuşturmak için birden fazla problemle karşı karşıya bırakmaktadır. Tabiat içinde insanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerin başında, onun karşılaştığı problemleri akıl, bilgi ve tecrübelerini kullanarak çözebilmesi gelir. Karşı karşıya gelinen problemlere etkili çözümler bulunabilmesi için yeni metodların geliştirilmesi gerekir. Bireysel başarı için, bireylerin günlük yaşantılarında yüz yüze kaldıkları problemlere esir olmadan problemi akıl, bilgi ve tecrübelerini kullanarak analiz etmelerini ve problem olan sebepleri reel şekilde çözüme kavuşturabilmelerine bağlıdır.² Problem çözme becerisi, bireylerin ve grubun içinde yaşadığı çevreye etkin bir şekilde uyum sağlamasına yardım eder. Bu nedenle, bütün insanların yaşadıkları çevreye etkin uyum sağlayabilmeleri için, problem çözmeyi öğrenmeleri gerekmektedir. Bazı problemlerin doğru cevapları veya kesin çözümleri varken bazılarının çözümleri kesin değildir.³ Bunun için tüm bireylerin yaşamlarını sürdürdükleri duruma ayak uydurabilmeleri için problemi çözüme kavuşturmasını öğrenmesi gerekir. Problem çözme, kişinin farklı seviyelerde nasıl reaksiyon göstermesi gerektiğini anladığı anda başlar.

Kişiler farklı anlarda nasıl kararlar alacağını öğrendiği zaman aldığı bu kararlar hayatını olumlu yönde etkiler. Yanlış verilen kararlar ise hayatını olumsuz yönde etkiler. Bu tipteki sorunlar sporcular için de söz konusudur. Sahada, salonda

¹ Doğan Cüceloğlu, *İnsan ve Davranışı*, Remzi Kitabevi A.Ş., İstanbul, 1999, ss. 219-221.

² Nuray Senemoğlu, *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*, Ertem Matbaacılık, Ankara, 1997, ss. 525-531.

³ Senemoğlu, *a.g.e.*, ss. 525-531.

veya minderde bireye ait pozisyonunu, uygulayacağı hareketi, hem rekabet ettiği sporcuların pozisyonunu hem de takım arkadaşlarının pozisyonlarına göre ayarlayabilmelidir. Başarıya giden yolda sporcunun problem çözmedeki yeterliliğinin büyük önem taşıdığını söyleyebiliriz. Spor branşları arasında hem izleyici hem de sporcu sayısı fazlalığı açısından en popüler branş futboldur.⁴ Futbol, müsabaka esnasında anlık tercihlerde bulunmayı, teknik ve taktik sorumluluklarının icra edildiği rekabeti gerektiren bir oyundur. Futbolcuların müsabaka esnasında birden fazla pozisyonunda başarılı olabilmesi için futbola ait bilgisi olması gerekir. Ülkemizde de futbolun en popüler branş olmasına rağmen futbolcuların pozisyonlarına göre problem çözme becerilerinin belirlenmesi ve problem çözme becerilerinin gelişmesi amacıyla yeteri kadar bilimsel yayın bulunmadığından yapılan çalışmanın sporculara katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Bu çalışma, amatör Lig futbolcularının oynadıkları mevkilere, öğrenim durumuna ve yaş gruplarına göre problem çözme becerilerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın problem cümlesi, amatör Lig futbolcularının oynadıkları mevkilere, takımlara, spor yaşları ve bazı demografik özelliklerine göre problem çözme becerileri farklılık gösterir mi? Şeklinde belirlenebilir.

Bu problem cümlesine bağlı olarak alt problemler de şöyle sıralanabilir:

1. Çalışmaya katılan futbolcuların yaş grupları ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Çalışmaya katılan futbolcuların spor yaşları ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Çalışmaya katılan futbolcuların öğrenim durumları ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Çalışmaya katılan futbolcuların oynadıkları takımlar ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Çalışmaya katılan futbolcuların mevkileri ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Çalışmaya katılan futbolcuların yaşadığı yerler ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

⁴ Güven Erdil vd., "2010 Futbol Dünya Kupasında İspanya Takımının Kollektif Performansının Maçların Kazanılmasında Etkisi", *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 2013, ss. 5-12.

Bu problem cümlelerine bağı olarak geliştirilen hipotezler de aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

H1: Çalışmaya katılan futbolcuların yaş gruplarına göre problem çözme becerileri farklılaşır.

H2: Çalışmaya katılan futbolcuların spor yaşlarına göre problem çözme becerileri farklılaşır.

H3: Çalışmaya katılan futbolcuların öğrenim durumlarına göre problem çözme becerileri farklılaşır.

H4: Çalışmaya katılan futbolcuların oynadıkları takımlara göre problem çözme becerileri farklılaşır.

H5: Çalışmaya katılan futbolcuların mevkilerine göre problem çözme becerileri farklılaşır.

H6: Çalışmaya katılan futbolcuların yaşadığı yerlere göre problem çözme becerileri farklılaşır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Futbol

Futbol on birer kişilik iki takım arasında oynanan, küre biçiminde özel bir topun eller kullanılmadan ayak, kafa ve vücudun öteki kısımlarıyla vurularak rakip kalenin direkleri arasından içeri girmesine dayalı bir spor dalıdır. Futbol çağımızın en çok sevilen sporu olarak kabul edilir. Oynayanların yanı sıra seyirciler ve çalıştırılanlarla birlikte günümüz futbolu adeta bir sanayi sektörü haline gelmiştir. Futbol, geniş bir oyun alanında çok sayıda oyuncunun katılımıyla, oyun kuralları gereği belirlenmiş sınırlı bir alanda, sonucunun kalelere atılan ya da yenilen gollerle belirlendiği, el harici vücudun her yerinin kullanılarak oynandığı bir spordur.⁵

Futbol, oyun alanının genişliği, oyun süresi, oyuncu sayısının fazlalığı ve kuralların zenginliğiyle oynayanlar açısından çok yönlü davranışları içermektedir. Seyri zevk ve heyecan verdiği için seyredenler tarafından da büyük ilgi görmektedir. Futbol çağımızın en sevilen oyunudur. Öteki spor dallarına oranla daha fazla oyuncu ile oynanması insan bedeninin hemen her yeriyle oynanabilmesi, oyuncular için toplu halde spor yapma ve eğlenme zevkini yaratırken izleyicilere de heyecanlı dakikalar yaşatmaktadır. Futbolun özel bir beden yapısı, boy, kilo ve güç vb. fiziksel özellikler gerektirmemesi, bu sporu insanlığın ortak tutkusu haline getirmiştir. İnsanın ortaya çıkışından bu yana en çok ilgisini çeken oyun aracı toptur. Dünyada ve ülkemizde en fazla ilgi gören spor branşlarından bir tanesidir. Bireylerin dikkatini üstünde toplaması ve farklı toplumlarda bireylerin istekleri dahilinde gerçekleştirilebildiğinden milyonlarca bireyin ilgisini çekmeyi başarmıştır.⁶ Futbol, günümüzde milyonlarca, hatta zaman zaman milyarlarca insanı televizyon başına toplayabilen, seyredenlere büyük zevk ve haz veren, uluslararası heyecan yaratan, ülkelerin savaşmasına ve iktidarların değişmesine neden olan oldukça popüler bir spor olmayı tarih süresi boyunca sürdürebilmiştir. Futbol değişik evrimlerden geçerek bugünkü formatını kazanmıştır. Bir çok spor branşı arasından sıyrılarak, giderek en popüler branş haline gelmiştir. Futbol oyunu, her tür skorun barışçı bir sonuç yaratacağı, kurallarla düzenlenen bir tür sosyal yapı tasarımı olmalıdır.

⁵ Ali Niyazi İnal, *Futbolda Eğitim ve Öğretim*, Nobel Yayın Dağıtım, 1998, ss. 17-20.

⁶ Mehmet Günay ve Atilla İ. Yüce, *Futbol Antrenmanının Bilimsel Temelleri*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001, ss. 36-68.

Futbol süratli bir oyun yapısına sahiptir. Temel ve motorsal becerilerin tümü belli bir seviyede gelişmesi gerekmektedir. Bu becerilerin tümü öneme sahipken bazıları daha büyük öneme sahiptir. Bu becerileri teker teker ele alıp futbolcuların var olan potansiyellerini en üst seviyeye çıkarmaları sağlanmalıdır.⁷

Futbol, küçükten büyüğe hemen hemen her kesimin oynamaktan ve izlemekten zevk aldığı bir spordur. Kuralları çok kolay olan bu oyunda güçlü olan ya da kazanmaya en yakın olan takım bile sadece kağıt üzerinde favori gösterilebilir. Futbol öyle bir spordur ki müsabaka esnasında karşı karşıya kalınan neticeler bu oyunu cazip hale getirmektedir. Hangi takımın kazanacağını önceden bilmek mümkün olmadığından dolayı, milyonlarca kişinin merakla ve istekle futbol topunu takip etmekte ve top koşturmaktadır. Maç içerisinde heyecanlı dakikalarda ve hiç beklenilmeyen durumlalarla baş başa kalan sporcunun maç içerisinde her ne yaşarsa yaşasın kendisinden beklenilene sahaya yansıtması kolay değildir. Bunun nedeni futbolcular, maç içerisinde mevkiler arasında sürekli değişim içerisinde. Futbolcular genellikle kazanma iç güdüsüyle kendisine veya rakibine tehlike yaratacak hareketlerde bulunurlar. Organize ataklarla çalışılan pozisyonlar sayesinde neticeye gidileceği gibi beklenilene verememe ve isabetsizlikte sonuca gidilememesi için bir nedendir. Ne yapılırsa yapılsın top ağlarla buluşmayabilir. Yapılan hatalar yüzünden goller yenilebilir. Bu şekilde maçlar kazanılabilir veya kaybedilebilir. Böylelikle futbolda şans faktörünün ve isabetsizliğin yeri ve önemi büyüktür. Maç esnasında yaşanan bu faktörler futbola heyecanın devamlı olmasını sağlamaktadır. Büyük ve önemli maçlarda bu faktörler daha sıklıkla yaşanır. Müsabaka esnasında seyirciler de futbolcular gibi yaşanan heyecanı an an yaşarlar. Çekişmeli pozisyonlar, estetik açıdan göze hitap eden hareketler, organize ataklar, centilmence yapılan hareketler bu oyunu cazip kılan faktörlerin başında gelir.⁸

Her ülkenin futbolu ve futbol antrenman esasları o ülkenin şartlarına göre oluşmaktadır. Aynı şartlara, aynı kültüre ve aynı değerlere sahip olmayan başka bir topluma ayak uydurmak o ülke futbolu için bir yıkıma neden olur.⁹

Futbol, kurallarının basit olması, oynanması için ekstra bir malzemeye

⁷ Hans Studener and Wemer Wolf, **1 Soccer Training**, Sport Books Publisher, Toronto, 1990, p. 86.

⁸ Bizanz G., **Futbolda Öğretim Planı, Gençlerin Antrenmanı**, Arbas Matbaacılık ve Ambalaj Sanayi, 1991, s.10.

⁹ Turgay Renkikurt, **Futbol Kondisyon El Kitabı**, Futbol Federasyonu Eğitimi Yayınları, Arbaş Matbaacılık ve Ambalaj Sanayi, İstanbul, 1991, ss. 14-17.

ihitiyaç duyulmaması ve hemen hemen her yerde oynanabilmesi bu branşıa olan ilginin artmasına neden olmuştur.¹⁰ Futbol diğer branşlar gibi ekstra bir vücut yapısına gereksinim olmadığı gibi karmaşık kurallara da sahip değidir. Bundan dolayı sayısız insanın ilgi odağı haline gelmiştir.

1.2. Futbolun Özellikleri

- Futbol mücadeleye dayalı karşılıklı yapılan oyundur.
- Atlama, sıçrama ve yön değiştirme gibi vücut dengesini gerektiren kendine özgü kurallara dayalı oyundur.
- Gerçekleşen ani pozisyonlara uyum sağlayarak doğru tercihlere ihtiyaç duyulan, anlık doğru karar vermeyi gerektiren oyundur.
- Mücadele süresince harcanan enerjinin dengeli bir şekilde oyun süresine yayılmasının önemli olduğu oyundur.
- Topla birlikte yapılan hareketlerin yanı sıra, topsuz yapılan hareketlerin de gol yememek için hareketlerin yapılmasının önem taşıdığı oyundur.
- Müsabaka esnasında rakibe sayısal üstünlük kurulmasının avantaj olacağı oyundur.
- Oynayanların oyun alanında gerçekleştirdikleri veya gerçekleştiremedikleri ile ilgili, seyircilerin de bir çok alternatifini geliştirebildiği oyundur.
- Müsabaka içerisinde aynı takıma ait futbolcuların ortak amaçlar doğrultusunda davranışları icra etmeyi gerektiren oyundur.
- Tüm futbolcuların aklını kullanarak hareketlilik, denge ve elastikiyet gibi yeteneklerini, gelişen ani pozisyonlara uydurması gereken bir oyundur.¹¹

¹⁰ Ayhan Dever, **Spor Sosyolojisi Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Spor ve Toplum**, Başlık Yayın Grubu, İstanbul, 2010-2011, s. 13.

¹¹ İnal, **a.g.e.**, ss. 17-20.

Futbolun dünya genelinde popülaritesinin artmasının nedenlerini aşağıdaki gibi maddeler halinde sıralayabiliriz:

- Futbol herhangi bir mevsimde oynanan bir mücadele oyunu değil, yıl boyunca oynanabilmektedir.
- Futbol, takım becerilerinin yanı sıra kişisel becerileri de geliştirmektedir.
- Futbolda kullanılan malzemeler, araç ve gereçler daha ucuzdur.
- Futbol kolay öğrenilebilen bir spordur.
- Oynama alanı temin etme açısından avantajı büyüktür.
- Karışık kuralları olan bir spor dalı değildir.
- Yediden yetmişe geniş kitlelerin seyrine dayandığı için kar aracı olarak kullanılabilir.
- Futbol, oyuncuların yanı sıra seyircilerin de eğlenmelerine olanak sağlamaktadır.¹²

¹² İnal, **a.g.e.**, ss.17-20.

1.3. Futbolda Performans

Spor alanında performans deyince genellikle ilk algı, kondisyonla özleştirilmektedir. Hatta ülkemizde performans antrenmanı diye bir kavram bile gelişmiştir. Kondisyonerlere performans antrenörü yakıştırması yapılmaktadır. Gerçekte performans çok geniş ve derinliği olan bir kavramdır. Performansın değerlendirilmesinde çok sayıda özelliklere bakılır. Kelime anlamına gelince türkçe karşılığı verimlilik olarak bilinmektedir. Bu bir bakıma doğru bir yaklaşımdır ama tam karşılığını vermez. Performans sporcunun “üretim değeridir”. Bir sporcu neler üretir? Bir spor karşılaşmasında ya da yarışmasında fizyolojik, biyomekanik, psikolojik, sosyolojik ve teknik-taktik uygulamalarla birlikte bir ürün ortaya koyar. Ortaya çıkan ürünün ne kadar verimli olduğu değerlendirilir. Bu verimin yarışma sırasında sergilenebilmesi de performansın düzeyi hakkında bilgi verir. Yüksek düzeyde performans elde edebilmek için yarışma veya karşılaşma sırasında yukarıda saydığımız özelliklerin hepsinde yeterli düzeyde verim vermelidir. Yani fiziksel durumu çok iyi olup psikolojik durumu düşükse verim de az olur. Birinin yeterli olmaması durumu diğerlerine de etki eder, yani böyle bir durumda gereken taktikleri de uygulayamaz. Bireysel-sosyal olarak güçlük yaşar. Böylece ürettiği değer de kalitesi düşük olur. Eğer bütün unsurlar birlikte birbirini tamamlayarak yarışmada yansıtılırsa üretim değeri yükselir. Bu belki kazanmaya yetmeyebilir ama başarılı bir üretim değerinin ölçüsüdür. Performans, herhangi bir iş ile ilgili o işi başarmasına dönük eylemler olarak tanımlanabilir. Futbolda sportif performans noktasında başarı sağlanabilmesi için görevlerin yerine getirilmesi sırasında meydana çıkan çabaların tümü olarak ifade edilir. Sportif performan ister olumlu ister olumsuz bütün etkenlere karşı futbolcuların kabiliyeti ve kapasitesi olarak nitelendirilmektedir.¹³

Spor ile ilgili başarılı olmanın en önemli özelliklerinden bir tanesi branşa özgü motorik özelliklerdir. Bireylerin temel motorik özellikleri bireyin bedenini, güç ve yeteneği spor gücü ile ilgili ne düzeyde olduğunu gösteren özelliklerdir. Bahsedilen özellikler antrenman boyunca gerçekleştirilen hareketlerin temelini oluşturur. Bu özellikler insanın özünde mevcuttur. Öğrenilmesi zordur ancak geliştirilebilir.¹⁴

¹³ Bülent Bayraktar ve Mehmet Kurtoğlu, “Sporda Performans, Etkili Faktörler, Değerlendirilmesi ve Artırılması”, *Klinik Gelişim Dergisi*, 2009, ss. 16-24.

¹⁴ Kemal Filiz, “Gazi Üniversitesi Güreş Takımı ile Kara Harp Okulunda Güreşen Azeri Öğrencilerin Bazı Test Ölçüm Sonuçlarının Karşılaştırılması”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, ss. 503-512.

Futbol oyunu, oyun içinde çabuk karar vermeyi ve taktik görevlerin yerine getirilişinde sorumluluk isteyen davranışları gerektiren bir oyundur. Takımın her mevkisinde oynayan futbolcuların, futbol bilgileri ve taktik deneyimleri başarı açısından çok önemlidir. Futbolcu, sahaya çıktığında, oyun içinde karşılaşılan beklenmedik ve önceden hazırlığı yapılmamış pozisyonlarda ve rakibin baskısı altında, ani ve doğru tepkilerini ortaya koymak zorunda olduğu gibi aynı şekilde rakibini baskı altında tutmalı ve sürpriz pozisyonlarla karşı karşıya bırakıp şaşırtmalıdır. Bu özellikler ancak bütün olasılıkları göz önünde tutan geniş kapsamlı ve ayrıntılı olarak hazırlanmış antrenman programlarının ciddi ve titiz bir şekilde uygulanması ile kazanılır. Bu tür antrenmanlar, bir yandan futbolcunun kondisyonunu ve futbol kapasitesini yükseltirken, diğer yandan yaratıcılık yeteneğini de geliştirir. Futbolcunun bedensel yetenekleri ve psikolojik özellikleri, takım içinde etkileşim ve iletişim kurma biçimleri, genelde takımın performansının çekirdeğini oluşturur. Futbolda başarı ve üst düzey bir performans sağlayabilmek için, hem takım halinde hem de bireysel olarak topla ve topsuz becerilerin oyuna uygun bir şekilde gösterilmesi gerekir. Futbol bu becerilerin yanı sıra kuvvet, sürat, denge, dayanıklılık vb. özelliklere de gereksinim duymaktadır. Futbolda teknik beceriler süratle ve etkili bir şekilde yapılmalıdır. Top sürmeler, paslar, şutlar, bloklar ve top kontrolleri gibi teknik unsurlar en etkili ve uygun şekilde uygulanmalıdır. Teknik kadar önem gerektiren bir diğer unsur da oyuncuların ve rakibin özelliklerine uygun taktik becerilerin geliştirilmesidir. Tüm bu özellikler oyun içinde belli bir tempoda, içsel ve dışsal motivasyon yardımıyla ayrıca iyi bir takım içi iletişimle gerçekleşmektedir.

Bir futbol takımında futbolcu, en küçük ama en önemli performans birimidir. Futbolcunun bedensel yetenekleri ve psikolojik özellikleri, takım içinde etkileşim ve iletişim kurma biçimleri, genelde takımın performansının çekirdeğini oluşturur. Bu nedenle antrenmanın asıl hedefi, futbolcuya yarışmacı niteliği kazandırmaktır. Bu da bilimsel verilere dayalı bir antrenman programı gerektirmektedir. Bu programda, sporcunun beslenmesi, psikolojik gereksinimleri, performansı dolaylı ya da dolaysız yoldan etkileyen tüm etkenler göz önünde bulundurulur. Çeşitli bilim dallarının sağladığı bilgilerle ve eksiksiz bir uygulama ile futbolcu adayı profesyonel futbolcu olur.¹⁵

¹⁵ Ergun Başer, *Futbolda Psikoloji ve Başarı*, Sporsal Kuram Dizisi 4, Ankara, 1994, ss. 13-45-78-84-92.

Futbol takımlarının hem kendi liglerinde hem de uluslararası liglerde mücadele edebilmeleri aldıkları saha sonuçlarına bağlıdır. Bu sonuçlar galibiyet, beraberlik veya mağlubiyet şeklinde anlaşılmaktadır.¹⁶

Olguya spor psikolojisi açısından bakıldığında, spor psikolojisi uygulamalarında iki amaç olduğu görülmektedir.

- Performansı yükseltme
- Performansı engelleyen psikolojik faktörleri giderme.

Performansı yükseltme uygulaması; sporcu adayının seçimi ile başlar. Sporcu adayının, bedensel yetenekleri, motivasyonunun niteliği, niceliği ve kişilik özellikleri incelenir. Sporcu adayı seçilir. Daha sonra antrenmanlar başlar. Bu antrenmanlarda çeşitli yöntemler kullanılarak, antrenmanın verimi ve başarısı yükseltilmeye çalışılır. Bu arada çeşitli yarışmalar ile sporcu adayının yarışma koşullarındaki davranış ve tepkileri incelenir. Düzeltmesi gereken hatalar düzeltilir, geliştirilmesi gereken özellikler geliştirilir. Yapılan çalışmalara ek olarak, takım sporlarında grup dinamiği geliştirme çalışmaları ile on bir futbolcunun bir takım olması sağlanır. Performansı düşüren nedenleri onarma çalışmaları performansı arttırmak için uygulamalar ile eş zamanlı gerçekleştirilir. Futbolun oyundan ziyade bir meslek haline gelmesi müsabaka sonuçlarını hem maddiyat hem de imaj bakımından önemli hale gelmesi müsabakaların büyük bir heyecan oluşturmaya ortam hazırlamıştır. Futbolcunun karakter yapısı, idarecilerden ya da teknik adamlardan dolayı çeşitli sorunlar futbolcuların mevcut performanslarını derinden etkiler.¹⁷

Futbolda performansın etkileri tespit edilmeli, performans boyutlarının futbolcular üstündeki psikolojik olarak etkilerini ortaya çıkarma çabasında olmalıdır. Takım içerisindeki bütün futbolcular, tüm maçlarda ve sezon içerisinde fiziksel, çabukluk, bire bir mücadeleden çekinmeden, etkili vuruşlar yapabilme, topla birlikte ve topsuz oyunu oynayabilme vb. bireysel ve takım halinde yeteneklere sahip olmalıdır. Futbolda kondisyon arttırmak için tüm futbolculara uyacak şekilde antrenman programları hazırlanmalıdır.

Futbol oyununda dayanıklılık, hız, güç, esneklik ve koordinasyon vb. sportif

¹⁶ Hakan Berument ve Mustafa Eray Yücel, "Long Live Fenerbahçe, The Production Boosting Effect of Football", *Journal of Economic Psychology*, 2005, ss. 842-861.

¹⁷ Başer, a.g.e., ss. 13-45-78-84-92.

hareketlerin tümünü bünyesinde barındırır. Futbolcu müsabaka esnasında hareketleri uyguladığı zaman baskıyı ve rakibin mücadelesine maruz kalır. Futbolda kondisyonun teknik açıdan büyük önemi vardır. Futbolda teknik, çok zor duruma düşüldüğünde bile topa hakim olmak ve topu iyi bir şekilde kullanabilmektir. Futbolcular, her anlarında topun kontrolünü sağlayabilmeli, isabetli paslar verebilmeli, etkili vuruşlar yapabilmelidir. Futbol takım halinde oyunu iyi oynanabildiği zaman topun kendisinde bulunmadığı zamanda topsuz alandaki mücadeleler de tekniğin içerisinde yer alır. Futbolun içerisinde tekniğin olduğu kadar taktik de futbol performansı açısından oldukça önemli bir yapıya sahiptir. Taktik, futbol takımının müsabakada galip olabilmesi için var olan potansiyelini, rakip takımının gücüne göre takımı hazırlamak müsabakayı sakın ve ne istediğini bilerek teknik ve taktik anlayışı sahaya yansıtması gerekir. Taktik çoğu zaman psikolojik olgudur. Kişilerin zihinsel ve duygusal faaliyetlerinin bir göstergesidir. Taktik zihinsel bir yetenektir. Tecrübeli futbolcular fiziksel ve yetenek olarak teknikleri her ne kadar yeterli seviyede olmasada, taktiksel zekalarını kullanarak müsabaka içerisinde zor bu özellikleri onları zor duruma düşmekten kurtarır. Bu açıdan bakıldığında futbolun içerisinde taktik kapasitenin önemli bir yere sahip olduğunu gösterir. Performansı etkileyen başka bir özellik ise takım oyunudur. Takım sporlarında performansı bireysel olarak değerlendirilmemekte, takım halinde mücadele edildiğinde istenilen performans sergilenebilmektedir. Futbol 11 futbolcuyla icra edilen bir oyundur. Takımı oluşturan 11 kişi kaleci, defans, orta saha ve hücum futbolcularından oluşur. Futbol takımında farklı özellikleri olan birbirinden en az dört gruptan oluşmaktadır. Futbol takımını oluşturan gruplar müsabaka esnasında performans açısından aksayan grupların görevlerini üstlenebilecek yeteneklere sahip olmaları gerekir. Bunun yanı sıra farklı mevkilerdeki futbolcuların özellikleri kendi stiline bağlı değildir. Farklı mevkiler birbirinden ayrı kişilikler gerektirir. Bunun yanı sıra oyun içerisinde 11 futbolcu bulunmasına rağmen yedek oyuncular ve ilk 18'e giremeyen futbolcularla beraber futbol takımı 20–25 arasında değişen veya daha fazla bir sayıya sahip olması gerekir. Takımın kadro derinliği takım içerisindeki rekabeti arttırmak için önemli bir faktördür. Kadro derinliği, takım içerisinde forma giyebilmek için büyük bir mücadele ruhu oluşturur.

Takım içerisindeki grupların uyumu ve iletişimi olumlu olursa takım oyunu açısından verimli olur. Takım içerisinde futbolcular birbirlerine karşı sevgi saygı çerçevesinde yaklaşıyorlarsa, takımdan beklenen başarı ve performans takım içerisindeki futbolcuların yeteneklerine uygunsa, performans takımın seviyesine

uygunsa, futbolcular müsabakaya çıktığında takımın başarı için birbirlerine yardım etmek zorunda olduklarını biliyorlarsa takım oyunu oynamak ve bunun neticesinde başarıyı yakalamak kolaylaşacaktır.

Bireylerde sportif performansı içsel ve dışsal faktörler etkilemektedir. Yaş, cinsiyet, zeka, anatomik yapı ve psikolojik vb. özellikler içsel faktörler genel itibariyle kalıtım yoluyla bireylerde var olan faktörlerdir. Hava şartları, ekonomik durum, beslenme, sosyal yaşantı vb. özellikler ise dışsal faktörleri oluşturmaktadır. Dışsal faktörler bireyin genetiğinden kaynaklanmayan aksine bireyin özelliklerinin dışında gerçekleşen faktörlerdir.¹⁸

Sporcuların veya bireylerin davranışlarını ve tepkilerini gözlememiz kişiliklerini anlayabilmemiz noktasında bize yardımcı olacaktır. Bir spor bilimci, bir beden eğitimi öğretmeni veya bir antrenör olarak elimizdeki sporcu topluluğunun kişiliğini anlamak ve ona uygun antrenman programı düzenlemek konulan hedefler doğrultusunda bize başarıyı getirecektir.¹⁹

¹⁸ Bayraktar ve Kurtoğlu, **a.g.e.**, s. 16.

¹⁹ Hülya Yeltepe, **Spor ve Egzersiz Psikolojisi**, Epsilon Yayınları, İstanbul, 2007, s. 25.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. FUTBOLDA MEVKİLER

Futbol, spor alanındaki branşlar içerisinde şüphesiz en popüler olan spordur. Oyun alanındaki genişlik, futbolcunun sayısal olarak fazla olması ve rekabet isteyen yönü ile öteki branşlar arasında popüleritesini insanlar arasında yaygınlaştırıp yer edinmiştir. Fiziksel ve fizyolojik özellikler açısından öteki branşlara oranla kendine has özellikleri bulunmaktadır. Futbolun geniş bir alana yayılması ve futbolcuların sorumluluklarının farklılaşması gerekçesiyle fiziksel ve fizyolojik ihtiyaçlarına göre mevki bakımından değerlendirmeleri zorunlu hale gelmiştir.²⁰

Güncel durumdaki futbola eğilim, tüm mevkilerde oynayan futbolcuların görev alanındaki sorumluluklarını bilmeleri ve bu alandaki sorumluluklarını sürekli geliştirmeleri gerekmektedir. Takım içerisinde takımı adına önemli bir etken olduğunu ve burada etkili bir iletişimle takım içerisindeki arkadaşlarına yardım etmelidir.²¹ Oynanan müsabaka içerisinde her futbolcunun farklı şekilde rolleri bulunması gerekir. Müsabaka içerisinde farklı roller sürekli değiştiğinden müsabaka içerisindeki her futbolcu fiziksel gereksinime ihtiyaç duyar.

Futbolda tüm mevkilerin önemli olmasına karşın, futbol takımını bir bütün olarak değerlendirmeye dahil etmek daha gerçekçi sonuçlar çıkarması açısından son derece önemlidir. Bütün olarak bakmak, parçaların bir araya getirilmesinden daha iyi bir sonuç verecektir. Bu nedenle takımdaki tüm futbolcuları oyuna dahil etmek ve bir bütün olarak mücadele etmelerini sağlamak daha güzel oyun ve iyi sonuç için gerekli olan çok önemli bir özelliktir. Defansın sağında ve solunda oynayan bek olarak isimlendirilen mevkiler, bütün ataklara destek vermektedirler. Yanı sıra stoper ve libero olarak adlandırılan merkezdeki defans futbolcuları bulunmaktadır. Defanstaki futbolcuların fiziksel olarak hazır olmaları, oyunu iyi okuma ve doğru yerde pozisyon alma, sezgi, iyi zıplama, kafa vuruşları ve bileklerine hakim olup topu oyuna etki edecek şekilde kullanmaları istenilmektedir.

²⁰ Yusuf Köklü vd., "Genç Futbolcuların Bazı Fiziksel Uygunluk ve Somatotip Özelliklerinin Oynadıkları Mevkilere Göre Karşılaştırılması", *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2009, ss. 61-68.

²¹ R. Meredith Belbin, *Team Roles at Work*, London, 1993, p. 32.

Aslında tüm sistem ve dizilişler bir takımın başarıya ulaşma sürecinde, oyuncuların yetenek ve niteliklerine göre, kolektif bütünlük temelinde toplam faydayı maksimize edecek, taktik ve teknik değerler toplamıdır. Bütün bunlar gösteriyor ki, başarıya giden yolda en uygun oyuncuları, en uygun sistem ve dizilişle oynatıp, en uygun sonuca ulaşmak günümüz çağdaş futbolunun temel amaçlarından birisidir.²²

2.1.1. Kaleci

Günümüz futbolunda kaleci mevkisinde oynayan oyuncunun çok özel bir yeri vardır. Grup içerisinde takım lehine veya aleyhine sonuçlara doğrudan etki eden bir oyuncudur. Kalede oynayan oyuncunun iyi bir göz hakimiyetine ve fiziksel olarak kalede oluşabilecek açıkları kapatabilme özelliklerine sahip olması gerekir.²³ Kaleci için istenilen nitelikler: Alana hakim olma (gözle kontrol), elleri ile topu etkili bir şekilde kullanabilme, yüksek gelen topları kontrol edebilme, reflekslerinin iyi olması, zıplama yeteneğine sahip olma, karşı karşıya kalınan pozisyonlarda yerinde karar verebilme, iyi konsantre olabilme ve zor pozisyonlarda soğukkanlı davranabilme.²⁴ Kaleci, takım içerisinde özel bir pozisyona sahiptir. Futbolda kalecinin önemi; topu elle oynama şansına sahip olması yanında genellikle top kaleye giderken son adam olmasından ileri gelmektedir. O, takım içerisinde topu elle tutabilen ve oynayabilen tek oyuncudur. Futbol alanındaki konumu nedeni ile kaleci oyun alanını en rahat izleme şansına sahip oyuncudur. Kendi takım arkadaşlarının yanında rakip takım oyuncularının da defans ve hücum hareketlerini gözleme, değerlendirme olanağına sahiptir. O halde kalecinin iyi bir uyarıcı ve takım arkadaşlarını yönlendirici olması gerekmektedir. Kaleci kendi takımı için gol düşüncesi ile başlatılan hücumun ilk adımı olduğu gibi rakip takımın gol düşüncesinde hedef olan kalenin de son savunucusudur. Kaleci mevkisinde oynayan oyuncunun bu mevki için uygun bir fizik yapısına sahip olması gerekir. Esneklik, çabukluk ve sürat vb. özelliklerinin yeterli düzeyde olması ve bu özelliklerini geliştirebilmek için antrenmanlarda veya antrenman zamanının dışında çalışmalar yapması ve çalışma isteğinin olması gerekir.

²² Tuğrul Akşar, *Endüstriyel Futbol*, Litaretür Yayınları, İstanbul, 2006, s. 42.

²³ İlhan Durusoy, *Futbol Teorisi*, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 27.

²⁴ Thomas Dooley and Christian Titz, *Soccer 4-4-2 System*, UK, Meyer&Meyer Sport, 2011, p. 20-22.

Karar verme anında cesaretli davranmalı. Oyunu okuyabilme yeteneğine sahip olmalıdır. Takım arkadaşlarıyla uyum içerisinde olmalı ve takım içerisinde liderlik görevini üstlenmelidir.²⁵

Kaleci mevkesinde oynayan oyuncunun özgüven duygusuna sahip olması ve takım arkadaşlarına özgüven vermesi gerekir. Kaleci müsabaka içerisinde değişen durumlara çabuk adapte olması ve bunun sonucunda doğru kararlar verebilmesi gerekir. Toplu veya topsuz oyunda yeterli düzeyde tekniğe sahip olmalıdır. Müsabaka içerisinde ne zaman nasıl hareket edeceğini bilmelidir. Teknik ve taktik açıdan ne kadar iyi durumda olurlarsa olsunlar yeteri düzeyde süratle sahip değillerse hem kendisinin hem de takım arkadaşlarının çabaları boşa gider. Bu neden özel antrenmanlarla sürat özelliklerini geliştirmeleri gerekir.²⁶

Başer, mevkilere göre psikolojik özellikleri açısından kalecide bulunması gereken özellikler aşağıda maddeler halinde açıklamıştır.²⁷

- Oyunu başlatan oyuncu olarak, çok iyi taktik bilgilere sahip olmalıdır. Topu hangi durumda ne şekilde oyuna dahil edeceğini iyi teşhis etmelidir. Savunmada oyuncu olarak en arkada bulunmasından dolayı savunma ile ilgili bilgisi yeteri düzeyde olması gerekir.
- Kaleciler, genellikle vücut yapıları futbolcuların vücut yapılarından daha gelişmiştir. Genel itibariyle taşıdıkları bu özelliklerini rakibe üstünlük sağlamak için kullanmaları takımı adına bir üstünlük gerekçesi olur. Oyun içerisindeki sertliklerinden çekinmemelidir.
- Müsabaka süresince oyunu iyi takip etmeli, ani bir şekilde oluşan pozisyonlara karşı sakın bir şekilde tepki verebilmelidir. Önünde oynayan futbolcuları yönlendirebilme özelliğine ve bilgisine sahip olmalıdır.
- Sosyal yaşantısında ikili ilişkiler noktasında yönlendirici bir rolde olması beklenir. Yüksek düzeyde özgüvenli olması gerekir.
- Müsabaka süresince yapılan hatalar sonucunda dış etkenlerden etkilenmemelidir. Yapılacak her türlü tepkiye karşı soğukkanlılığını korumalı ve mücadelesine devam etmelidir.

²⁵ Süleyman Murat Yıldız, *Futbolda Kaleci Teknik Taktik Kondisyon Alıştırılmalar*, Nobel Yayınevi, Ankara, 2002, s. 12.

²⁶ Erkut Konter, *Futbolda Süratin Teori ve Pratiği*, Bağırğan Yayınevi, Ankara, 1997, ss. 128-129.

²⁷ Başer, a.g.e., ss. 13-45-78-84-92.

2.1.2. Stoper

Bu mevkide oynayan futbolcuların en belirgin özelliği savunmayı iyi yapabiliyor olmasıdır. Stoper mevkisinde oynayan futbolcuların rakip takımın hücum oyuncularına boş alan vermemelidir. Rakip takımın hücumcu futbolcuların topu ağırlara göndermesini engellemek için mücadele eder. Savunmanın ortasında görev yaparlar. Rakip takım futbolcularına top gelmeden sahip olmaya çalışmalıdırlar. Rakip takım futbolcusundan önce topa sahip olamıyorsa, rakibin topu etkili bir şekilde kullanmasına engel olmalıdır. Günümüz futbolunda en üst seviyede oynayan stoperlerin temel özelliklerinden biriside takımı hücumla çıktığında hücum varyasyonlarına katkı sağlamalarıdır. Öncelikle sorumlu oldukları görev etkili bir savunma yapabilmektir.²⁸

Libero ile oynanması gereken sistemlerde stoperler liberoya en yakın oynayan futbolculardır. İyi bir stoperin kafa hakimiyetine sahip olması, kademe bilgisinin de çok yönlü olması beklenir. Stoper mevkisinde oynayan futbolcuların kalede ve savunmada oynayan diğer futbolcularla etkili bir şekilde iletişim halinde olmalı. Rakibin etkili ataklarına karşı yerinde müdahalelerle takımına katkı sağlamalıdır. Bu mevkide oynayan futbolcular orta saha futbolcularının yöneticilik görevinde üstlenmektedirler. Markaja aldığı rakip takım futbolcularının alanlarını daraltıp genişletebilir. Atakları başlatıp savunma arkasına atılan toplarda süpürücü görevini üstlenir.²⁹

Stoper mevkisinde oynayan oyuncuların özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.³⁰

- Müsabaka süresince yaptığı hataları minimum seviyeye indirmesi gerekir.
- Fiziksel olarak iyi bir yapıdadır. Güçlü yapısının sağladığı özgüvenini takım arkadaşlarına hissettirebilmelidir.
- Oynadığı mevki gereği müsabaka süresince karşı karşıya kaldığı pozisyonlarda yerinde hareketlerle takımı lehine katkı sağlaması ve var olan potansiyelini olabildiğince sahaya yansıtması gerekir.

²⁸ Hasic Mirsad, *The Ultimate Guide To Soccer Positions*, Smashwords Edition, 2013, p. 32-44.

²⁹ Durusoy, a.g.e., s. 66.

³⁰ İnal, a.g.e., ss.17-20.

- Stoper mevkisinde oynayan futbolcuların oyunu duygularıyla oynamaması gerektiğini, oyunu yeteneklerini en üst seviyede sahaya yansıtmaması gerektiğini bilmelidir. Yeteneklerini sahaya yansıtabilmesi için futbol bilgisinin yeterli düzeyde olması gerekir.
- Tutmakla sorumlu olduğu futbolcudan önce topa sahip olabilme yeteneğine sahip olması gerekir. Topu kaptıktan sonra etkili bir şekilde kullanabilmeli ve uzun mesafeli paslar verebilmelidir. Rakibinin ayağından topu alabilmek için bir markaj ustası olması gerekir.

2.1.3. Libero

Savunmada görev yapan futbolculardan kaleye en yakın olan, savunmanın arkasına atılan topları kesmekle görevli olan futbolcudur. Defansta oynayan futbolcuların açıklarını kapatma ve bu bölgedeki futbolculara liderlik yapma görevi libero futbolcularının görevidir. Savunma blokunu oluşturan oyuncuların gerisinde bulunan alanın emniyeti libero tarafından sağlanır. Libero mevkisinde oynayan futbolcuların kaleci ve savunma hattında oynayan diğer futbolcularla uyum içerisinde hareket etmesi gerekir.

Libero mevkisinde oynayan bu futbolcular pozisyon icabı sahayı geriden görebilme, rakip takım futbolcularını gözlemleyebilme ve bu gözlemlerini takımı lehine avantaja dönüştürebilmelidir. Kalesinde oluşan tehlikeleri engelleyip baskı altında bile dikine pas atabilmelidir. Rakip takım futbolcuları ile arasında mesafe bırakıp bu mesafeyi müdahale esnasında lehine avantaja dönüştürmelidir. Kaleciden gelen uyarıları dinlemeli ve kaleci ile sürekli iletişim halinde olmalıdır.³¹ Bu bölgede oynayan futbolcular, defansta oynayan bütün futbolculardan kaleye daha yakın oynadığı için kale ile orta saha futbolcuları arasında köprü görevi yapan lider futbolcudur. Rakibin ani gelişen pozisyonlarına karşı zor duruma düşmemek için rakip takım futbolcularını ofsayta düşürebilme yeteneğine sahip olması gerekir. Bu bölgedeki futbolcuların alan savunmasını etkili bir şekilde yapması beklenir. Defans hattındaki futbolcuların bıraktıkları boş alanlara, defansın arkasına sarkan rakip takımın futbolcularının rahat topla buluşmasını engellemek ve bu alanda yönetme ve liderlik vasıflarına sahip olması beklenen futbolculardır.

³¹ Hasic, a.g.e., p. 48-66.

Bu nedenle libero mevkisinde oynayan futbolcularının birden fazla niteliklerinin olması gerekir. Bu nitelikler aşağıdaki gibi olmalıdır.³²

- Futbol bilgisinin üst düzeyde olması, topa her sahip olduğunda rakip takım futbolcularının beklemediği hareketleri yapan ve takımı lehine pozisyonlar yaratabilen pas yeteneğine sahip olmalıdır.
- Libero futbolcularının stili esnekliğe sahip olmalı, defans futbolcularına yakın mesafede pozisyon almalıdır. Hücumlara yardım ettiği zaman takım arkadaşlarına alan yaratmalı ve pozisyonlarda kendini göstermelidir.
- Saha alanını her yönüyle kendisine ve takım arkadaşlarına kullanabilecek bir taktik adamı olmalıdır.
- Müsabaka esnasında sezgileri güçlü, oyunu okuyabilme yeteneğine sahip, futbol bilgisi yüksek ve oyunu okuyabilen özelliklere sahip lider bir futbolcu olmalıdır.

2.1.4. Bek Futbolcuları

Bu bölgede oynayan futbolcular savunmada kanat görevi üstlenmektedirler. Bek futbolcularının görevleri rakip takımın kanat futbolcularını kontrol altına tutabilmek ve uygun pozisyonlarda takımın hücum hattına destek verebilmelidir. Bu özelliklerinin yanı sıra defansta kademe anlayışına sahip olması gerekir.

Markaja aldıkları futbolcuların çalım yeteneğine sahip olması ve sürat özellikleri gelişmiş futbolculara karşı bek futbolcularının nitelikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.³³

- Konsantrasyonun yüksek seviyede olması beklenen bir savunma futbolcusudur.
- Etkili bir reaksiyon yeteneği olması gerekir.
- Rakip takım futbolcularının yeteneğine göre bu bölgenin futbolcuların hırslı ve sakin bir yapıya sahip olması gerekir.

³² Başer, a.g.e., ss. 13-45-78-84-92.

³³ Başer, a.g.e., ss. 13-45-78-84-92.

- Tüm savunma sistemleri hakkında bilgisi olması gereken taktik adamı olması gerekir. Kendilerinde var olan mevcut bilgileriyle rakip takımın futbolcularına karşı üstün performans sağlayabilir. Bekler, bütün savunma sistemlerini ve savunma taktiklerini kuramsal olarak iyi bilmek zorundadır.
- Bu bölgede oynayan tüm futbolcular tedbirli olmanın yanı sıra kademelere girme noktasında, oyun içerisinde pozisyon icabı oluşan sertliklere karşı ve ataklara katılma yönünden cesur olmalıdır.

2.1.5. Orta Saha Futbolcuları

Orta saha futbolcuları takım için çok önemli bir yere sahiptir. Grup içerisinde teknik kapasitesi en yüksek olan futbolcuların oynadığı bir mevkidir. Müsabaka içerisinde kapılan topları etkili şekilde, doğru teknik ve zamanlamayla takımı lehine kullanabilen futbolculardır. Takımın hücumlarına katkısı olması beklenen futbolculardır.³⁴

Orta saha futbolcularının saha içerisinde en geniş mesafede mücadele içerisine girmeleri bu mevkideki futbolcuların teknik ve taktik açıdan takımı için farklı sorumlulukları almasını gerektirir. Bu mevkide oynayan futbolcular defansif ve ofansif orta saha oyuncularını olmak üzere iki farklı grup oluştururlar. Bu mevkiye birbirinin açığını kapatmak için mücadele edecek futbolcular seçilir. Orta sahaya birbirlerini tamamlayan oyuncular seçilir. Diziliş ve sisteme göre bazı futbolcular defansif bazıları ise ofansif görev almaktadırlar. Oyunun temposunu bu alan oyuncularını belirler. Orta saha futbolcularını oyuna şekil veren, aynı zamanda hücum ve defans futbolcularını arasında köprü vazifesi yapan futbolculardır.³⁵

Rakibe boş alan bırakmayacak şekilde dizilmeleri ve etkili pres yapmaları aranan özellikler arasında yer alır. Günümüz futbolunda oyunu iki yönüyle oynayan futbolcular tercih edilir. Fiziksel olarak güçlü yapıya sahip olmaları gerekir. Defans ve hücum arasında köprü görevi görmektedir. Bloklar arasındaki boşlukları tecrübe ve oyun bilgisiyle dinamik bir şekilde yönetebilme özelliğine sahip olmaları gerekir.

Orta saha futbolcularında aranan özellikler aşağıdaki gibi sıralanabilir.³⁶

³⁴ Hasic, a.g.e., p. 111-127.

³⁵ Robert L. Koger, *The New Coach's Guide to Coaching Youth Soccer*, Skyhorse Publishing, 2007, p. 15.

³⁶ Başer, a.g.e., ss. 13-45-78-84-92.

- Bu mevkide oynayan futbolcuların çok zor oyun sistemlerinde bile sezgileriyle oyunu okuyup yapması gereken tüm mücadelesini sahaya yansıtabilmelidir.
- Duygusal açıdan güçlü bir kimliğe sahip, oyun kontrolünü yönlendirebilecek yeteneğe sahip olması gerekir.
- Rakip takım futbolcularının beklemediği zamanlarda akıllıca davranışlarda bulunarak oyun bilgisiyle rakibi şaşırtabilmelidir.
- Rakip takımın futbolcuları karşısında mücadele etmeyi asla bırakmamalı aksine inatla ve hırsıyla mücadelesini sürdürmelidir.

2.1.6. Kanat Futbolcuları

Orta sahanın sağ ve sol kanatlarında oynayan bu futbolcular dilimizde sağ dış ve sol dış denilmektedir. Bu bölgedeki futbolcuların dayanıklılığı ve devamlılığı olması gerekir. Sürati, çabukluğu ve kondisyon açısından üst seviyede olması gerekir. Bu mevkide oynayan futbolcuların top kontrolü üst seviyede ve rakip takım futbolcularını geçebilecek yetenekte olması gerekir. Pozisyon icabı çizgiye doğru topu sürdüğünde topu iyi ortalama özelliğine sahip olması gerekir. Rakip takım baskı yaptığı zaman gerektiğinde bek futbolcularının kademesine girebilmelidir. Hücum varyasyonlarına katılıp santrafor bölgesinde oynayan futbolcuların gol pozisyonuna girebilmesini sağlamalıdır.³⁷

Günümüz futbolunda gelişmiş savunma taktiklerine karşı açık futbolcularının bireysel yetenekleriyle sonuca ulaşılabilen müsabakalar oynanmaktadır. Bu noktada etkili bindirmelerle bireysel yeteneklerini sergileyen futbolcular bu mevkilerde ön plana çıkmaktadır. Hem sağ hem de sol kanat futbolcularının bu tipteki müsabakalarda farkını belli etmeleri ve takımı lehine skora etki etmeleri hem bireysel olarak hem de takım halinde ön plana çıkmalarına olanak sağlar. Tüm bu özellikler kanat oyuncularında düzenli olarak yapılan antrenmanlardan sonra düzenli beslenme ve düzenli yaşam sonucunda verim alınması mümkündür.

Günümüz futbolunda üst düzeyde futbol oynayan futbolculara bakıldığında bireysel yeteneklerinin yanı sıra disiplinli çalışma ve yaşama faktörlerini doğru bir

³⁷ Pedro Alves, *The Journey To Becoming A Professional Soccer Player A Manual*, Canada, iUniverse, 2014, p. 79.

şekilde yaptıklarını görürüz. Elit düzeyde bahsettiğimiz futbolcuların takımlarına ve kendi ülkelerinin milli takımlarına katkıları diğer futbolculara nazaran daha üst seviyede olduğu görülmektedir.

2.1.7. Santrafor

Santrafor mevkisinde oynayan futbolcuların öncelikli görevi rakip takımın kalesine gol atabilmektir. Öncelikle topla buluştuktan sonra uygun şartları lehine oluşturup etkili bir şekilde gol vuruşu yapabilmelidir. Günümüzde santrafor bölgesinde oynayan futbolcuların bir başka özelliği de etkili vuruşlar yapabilmesinin yanı sıra rakip takımın hücumlarına karşı etkili bir şekilde pres yapabilmesidir. İyi bir santraforun pozisyonlara girmek için hem kendisine hem de boş alanlara koşarak adam çekerek takım arkadaşlarına alanlar yaratan nitelikte olması takımı adına olumlu hareketlerdir. Etkili bir santraforun son vuruşlarının iyi olması beklenir. Orta alan futbolcuları ve kanat futbolcuları ile uyumlu olması ve etkili bir iletişim içerisinde olması beklenir. Müsabaka esnasında takımın başarısı ve iyi sonuç alabilmek için kaleciden gol yememesi, santrafor bölgesinde oynayan futbolculardan da gol atması beklenir. Santraforların hangi pozisyonda nasıl durmalarını iyi bilmeleri gerekir. Öte yandan santraforun yakaladığı gol pozisyonlarını fırsata dönüştürüp neticelendirmesi beklenir. Günümüzde santraforların en önemli özelliği rakip ceza sahası içerisinde yakaladığı fırsatları etkili son vuruşlarıyla skora dönüştürmeleridir.

Santrafor mevkisinde oynayan futbolcuların aşağıdaki gibi psikolojik niteliklere sahip olması gerekir.³⁸

- Hedefine varabilmek için hırslı bir yapıda, var olan potansiyelini sahaya yansıtılabilmek için mücadelelerden çekinmeyen, takımı adına mücadele için istekli olması beklenir.
- Duygusal anlamda güçlü görünümünün yanı sıra dengeli, soğukkanlı ve özgüveni yüksek bir profile sahip olması gerekir.
- Müsabaka içerisinde takımın taktiğine göre bu mevkide oynayan futbolculardan beklenen hareketleri uyum içerisinde göstermelidir.

³⁸ Başer, a.g.e., ss. 13-45-78-84-92.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. FUTBOLDA SİSTEMLER

Takımı oluşturan futbolcuların müsabaka içerisinde sergiledikleri yeteneklerini teknik, taktik ve fiziksel olarak mevkileri gereği oyun alanına dizilmelerine sistem denir. Futbol takımının uygulamak istediği sistemi futbolcuların özelliklerine göre belirlemesi gerekir. Belirlenen sistem uyum içerisinde futbolcular tarafından benimseninceye kadar antrenmanlarda ve hazırlık maçlarında uygulanması gerekir. Belirlenen sisteme uyum sağladıkları zaman müsabaka içerisinde veya rakip takımın gücüne ve sistemine göre esnetilip değiştirilebilir. Takım içerisindeki futbolcuların günümüz futbolunda etkili olan sistemler ile ilgili fikir sahibi olması gerekir. Tarihe bakıldığında futbolun diğer takım sporlarına nazaran daha fazla geliştiği görülmüştür. Futbol oyun kurallarının gün geçtikçe değişime uğradığı, antrenman metodlarının geliştiği, kondisyon olarak daha diri futbolculara gereksinim duyulduğu gerekçesiyle sistemler içerisinde değişimi zorunlu hale getirmiştir. Tüm bu nedenlerde futbol oyununun gelişmesi için önemli birer unsur haline gelmiştir.³⁹ Güncel futbol takımları farklı farklı sistemlerle sahada mücadele içerisine girmektedir. Bu sistemler genelde 4-4-2, 4-3-3, 3-5-2 adı verilen sistemlerdir. Bu oyun sistemlerine göre hücum, orta saha, savunma organizasyonları Şekil 1, 2, 3'de gösterilmiştir.

3.1.1. 4-4-2 Oyun Sistemi

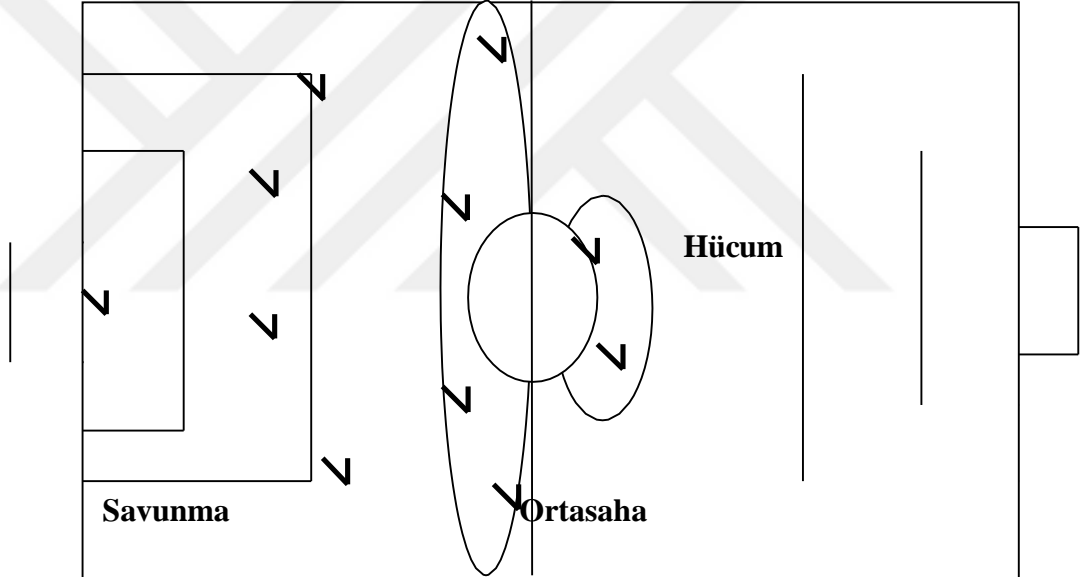
Futbolun popüler olarak oynandığı ilk zamanlarda savunmada liberolu sistemi olan, bire bir futbolcu müdafası gerektiren üçlü savunma sisteminde oynanırken, günümüzde 4-4-2 sisteminde dörtlü defans şeklinde oynanmaktadır. Bu sistemde, sayısal olarak defans müdafası yapan daha fazla futbolcu görünürken, sağ ve sol bekte oynayan futbolcuların hücumla daha fazla katılmalarına olanak sağlanır. Bek futbolcuları bu sistem için çok önemli bir yere sahiptir. Hücum edildiğinde katkısı olacağı gibi savunma yapıldığında da kademelere girmeleri de beklenir. Defansın önünde oynayan iki orta saha futbolcusu birinin defansif olarak diğerinin ise ofansif özelliği iyi olan futbolculardan oluşması beklenir.⁴⁰ 4-4-2 sisteminin özü dörtlü savunmada yatmaktadır. Bu nedenle savunma üzerinde bu kadar detaylı durmaya çalıştım.

³⁹ Kamil Erdem, *Futbolda Kenar Yönetimi, Yönelimsel Beceriler, Strateji, Taktik*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2005, ss. 77-78.

⁴⁰ Erdem, a.g.e., ss. 88-89.

Tabii ki, sistem sadece savunmadan oluşmamaktadır. Sistemin orta sahası ve ileri ikilisi üzerinde de ayrıca durmak gerekecektir.

Bu sistemde orta sahanın görevi; santrafor ve defans arasında köprü oluşturarak, ileri ikiliye kanatlardan destek sağlamak, orta yapmak ve ikilinin önüne gol pasları atmak, rakip takımın ileriye çıkan santraforlarına pres yaparak, savunmanın yükünü hafifletmektir. Bu sistemde özellikle, santraforların arkasında oynayacak, kıvrak, teknik kapasitesi yüksek, zeki, adam eksiltebilecek, oyun içinde yaratıcı düşünce üretebilecek ve yeri geldiğinde patlayan depar atabilecek, oyun kurucu ve yönlendirici oyunculara gereksinim bulunmaktadır. İleri ikili ise, santrafor olarak bu sistemdeki yerini alır. Genelde bu model bugün çok yaygın olarak kullanılmaktadır.

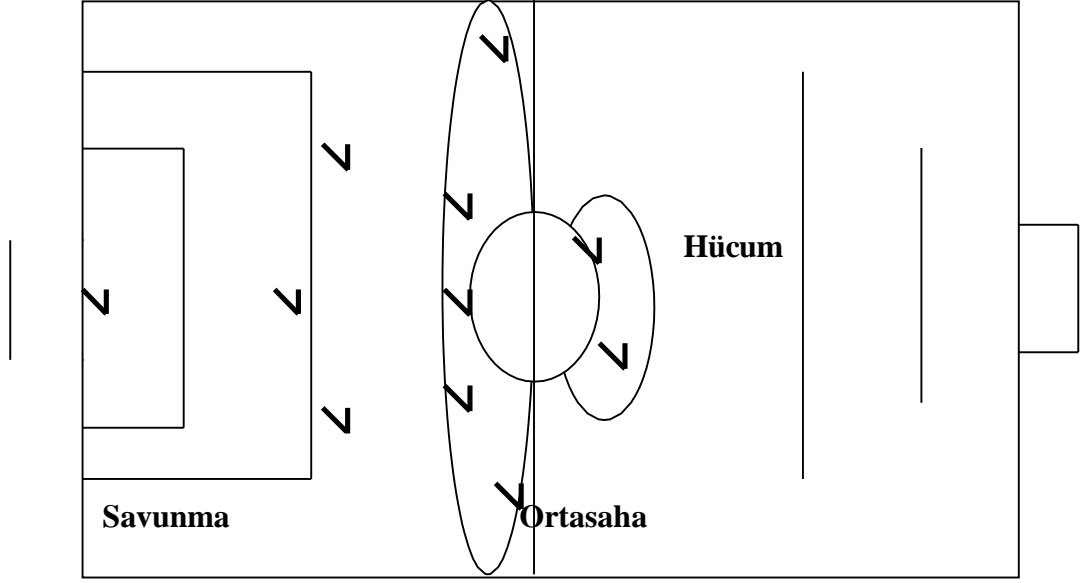
Şekil-1 4-4-2 Sistemine Göre Savunma, Orta saha ve Hücum Organizasyonu

4-4-2 sisteminde bütün oyuncular, ortak bir performans temelinde alan paylaşırlar; üst derecede bir dayanışma içine girmektedirler. Bu durum, bir yandan takımın kolektif ve organize bütünlüğünü sağlarken; diğer yandan da bireysel yeteneği daha da üretken kılmaktadır.

3.1.2. 3-5-2 Oyun Sistemi

4-4-2'ye göre daha yeni bir sistem olarak karşımıza çıkan, 3-5-2 sisteminde, 4-4-2'ye nazaran ikinci bölgede, yani orta alanda daha fazla oyuncu bulunmaktadır. 1. bölgeden (defans) bir oyuncuyu, 2. bölgeye yani orta alana çeken bu sistemde, temelde orta alanın hakimiyeti sağlanarak sonuca gidilmesi amaçlanmaktadır. Bu sistemde defansta 3'lü bir kurgu oluşturularak yapılan savunmada liberonun, orta alana ve hücumda destek vermek anlamında da kanat oyuncularının, görevleri itibariyle özel yeteneklere sahip oyuncular olmaları gerekmektedir. Bu sistemin zaman zaman rakibin durumuna göre, 3-4-1-2 veya 3-4-2-1 şeklinde de değişik varyasyonlarını görebilmekteyiz. 3-5-2 sistemi genel olarak (biçimsel değişiklikler gösterse de) temel itibariyle; alan savunması şeklinde veya adam adama liberolu savunma ya da her ikisinin karışımı şeklinde oynanmaktadır. Ancak bu sistem alan savunmasıyla daha çağdaş bir görüntüye ulaşmaktadır. Bu nedenle geri üçlüde yer alacak oyuncuların birbiriyle uyumu ve kademe anlayışları, dörtlü savunmada olduğu gibi üst noktada olmak durumundadır. Buna mükemmel örnek olarak, yüzüncü yıl şampiyonluğunda Beşiktaş'ın Ahmet Yıldırım, Ronaldo ve Zago'dan oluşan defans üçlüsünü verebiliriz. Bu sistemde orta alan daha güçlü kılınarak, oyun kopartılmaya çalışılırken; "3-5-2 sisteminin en büyük hendikapı: Orta sahaya 5 oyuncu koyarken, defanstan çalınan bir adamın eksikliğini rakibe gol pozisyonu fırsatı karşılığı olarak vermek" şeklinde karşımıza çıkmaktadır.⁴¹ 3-5-2 sisteminde ise, defanstan bir oyuncunun orta sahaya kaydırılmasıyla, savunma güvenliği, hücum estetiğinin biraz gerisinde kalmıştır. Riske edilen savunma, egemen orta alanla desteklenmeye çalışılmıştır. Ofansif kurgu temelinde sağlanacak orta alan hakimiyeti ve kanat ataklarıyla sonuca ulaşılmaya çalışılması, sistemin can damarını oluşturmaktadır. Sistemde alan savunmasının yanı sıra, adam adamada oynanabilmesi, sistemin verimliliğini çoğu zaman azaltabilmektedir.

⁴¹ Doğan Koloğlu, **Vatan**, 26.03.2003.

Şekil-2 3-5-2 Sistemine Göre Savunma, Orta Saha ve Hücum organizasyonu

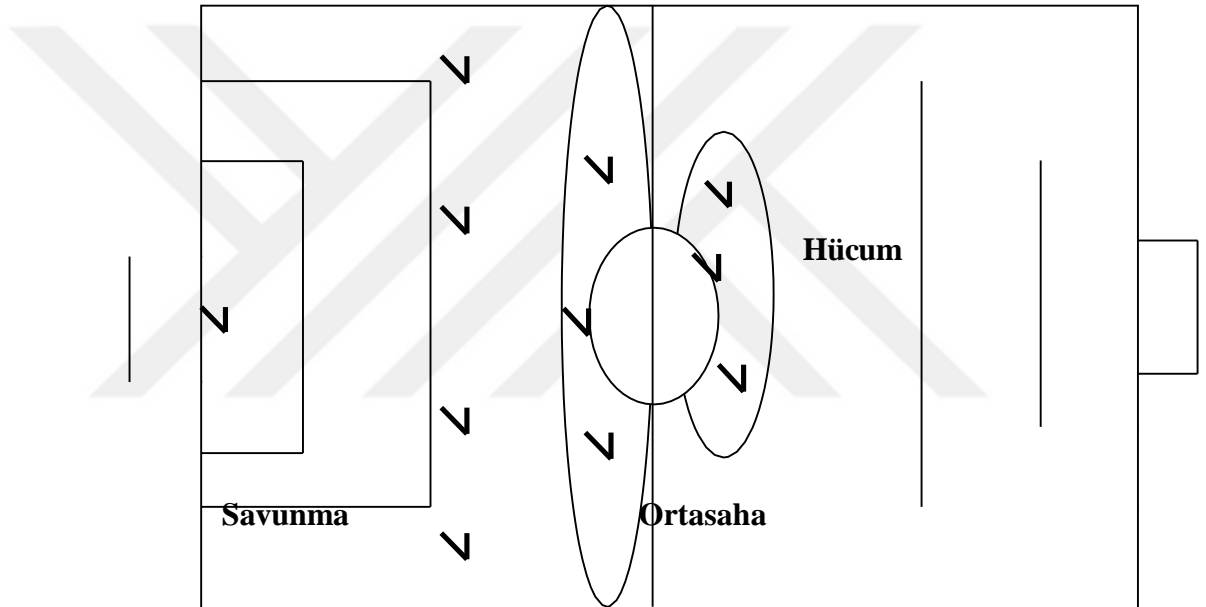
3.1.3. 4-3-3 Oyun Sistemi

Brezilyalıların kullanmaya başladığı bu sistem dört savunma, üç orta saha, üç hücum futbolcusundan oluşur. Sistemde bütün futbolcular sahanın büyük bir kısmını kaplar ve bu alanı bir bütün olarak kullanırlar. Bunu uygulayan takımlar büyük bir üstünlüğe sahip olurlar. İleri üçlüde oynayan futbolcuların topu çizgi noktalarına kadar taşımaları mücadelenin geniş bir alana yayılmasına sebep olur. Rakip takımın sistemine göre, üç savunma futbolcusu ile oynayan takımlar karşısında rakip takımın futbolcuları tarafından kolaylıkla markaj edilebilirler. Bu dezavantaj ise orta sahada oynayan futbolcuların yetenekleriyle atlatılabilir.⁴² Bu sistemde defans dörtlüsü bir libero bir stoper iki bek futbolcusu olmak üzere iş bölümü yaparlar. Böyle bir durumda adam markajı yapmadan stoperi rahatlatacaktır. Bek futbolcuları oyuna katılımı sağlarken, derinliğine koşu yapabilen futbolcular olmalıdır. Orta sahada oynayan üçlü sistemin en kritik futbolcularıdır. Bu üçlü taktik icabı sahaya değişik şekillerde dizilebilirler. Orta üçlüden bir tanesi ofansif oynatılabilir. Bir tanesi defansif diğeri ise ofansa yönelik oynayabilir. Bu sayede üçlü arasında kademe oluşmasına da zemin hazırlanmış olur. Orta üçlünün fiziksel durumunun üst seviyede olması gerekir. Bu üçlünün ortasında görev yapan futbolcunun çok iyi bir futbol bilgisinin olması gerekir. Bu futbolcunun iyi bir oyun kurucu olması ve yetenek bakımından öteki futbolcuları da yönlendirici bir pozisyonda olması gerekmektedir. 4-3-3 sisteminin en büyük avantajı üç hücum

⁴² Erdem, a.g.e., ss. 84-86.

futbolcusuyla oynatılmasıdır.

Bu sizin atak futbol oynadığınızın bir göstergesidir. Bu sistemi uygulamak isteyen takımların teknik-taktik açısından uzun ve zahmetli antrenmanlardan sonra futbolculara benimsetilir. Uzun ve zahmetli olmasından dolayı 4-3-3 sistemi dünya genelinde çok az uygulanan bir sistemdir. Bu sistemi Türkiye liglerinde uygulanmaya çalışılsada bir başarı gösterilmeden teknik adamların görevine son verildiği görülmüştür. Çünkü malesef ülkemizdeki idarecilerin futbol geleneğinden gelmedikleri, sportif başarıya endeksli sistem liglerimize hakim olduğundan zaman açısından da tahammül edilemez bir sistem haline gelmiştir. Bu sistem hemen ortaya çıkabilecek bir sistem değildir.

Şekil-3 4-3-3 Sistemine Göre Savunma, Orta Saha ve Hücum Organizasyonu

3.1.4. 4-2-3-1 Oyun Sistemi

4-4-2 sistemine yakın bir sistemdir. 4-4-2 sistemine nazaran orta sahada ofans ve defans zenginliği açısından daha zengin bir sistemdir. Savunma dizilişi benzerlik gösterir. Bu sistemde Orta alanda oynayan futbolcular çok önemlidir. Ofansta oynayan üçlü sürekli bir hareket halindedir. Santraforun arkasında oynayan ofans futbolcusu oyun kuran, assist yapan ve gol atabilen yetenekte olmalı. Genellikle bu tip futbolcuların liderlik vasıfları vardır. Santrafor mevkinde oynayan futbolcu ile birlikte arkasındaki üçlü ile birlikte dört hücum oyuncusuyla oynadığı

kabul edilmektedir.⁴³

4-2-3-1 sisteminde defans dörtlüsü libero, stoper ve iki bekten oluşmaktadırdır. Savunma şekilleri diğer dörtlü oynayan sistemler gibi iş bölümü aynı. Orta sahada oynayan ikili uyum içerisinde performans sergilemeleri gerekir. Defansif ve ofansif görevlerini eksiksiz yapmalılardır. Fiziksel olarak güçlü durumda olmaları ve defans ile hücum oyuncularını arasında bir köprü görevi görmeleri gerekir. Bu sistemin en önemli mevkisi orta ikili olarak nitelendirilmektedir. Güçlü sezgileriyle de bloklar arasındaki kopuklukları giderebilme özelliğine de sahip olmaları gerekir. Orta sahanın önündeki hücum üçlüsünden sağ ve sol kanatta oynayan futbolcuların bire birde adam geçme yeteneğine sahip olmaları gerekmektedir. Takımı adına topu çizgiye kadar taşıma ve etkili ortalar açma özellikleri olan futbolcular bu mevki için aranan özelliklerin başında gelir. Santrafor ve on numara mevkisinde oynayan futbolcularla etkili bir iletişim ve dayanışma içerisinde olmalıdır. Hücum üçlüsünü ortasında, santrafor bölgesindeki futbolcunun arkasında oynayan futbolcunun teknik kapasitesinin yüksek olması beklenir. Oyunu yönlendiren, asist yapan ve yanı sıra golc özelliği olan lider pozisyondaki bir futbolcudur. Santrafor mevkisindeki futbolcunun alanlar yaratarak hücum futbolcularının gol pozisyonuna girmesini sağlamalıdır. Santrafor mevkisinde oynayan futbolcunun son vuruşlarının iyi olması gerekir. Bitirici özelliğinin yanı sıra etkili kafa vuruşları yapabiliyor olması takımı lehine iyi sonuçların alınmasına etki eder. Günümüzde Türkiye Süper Ligi ve birinci liginde oynayan takımların büyük bir çoğunluğu bu taktiği kullanmaktadır. Dünya genelindeki takımlarında tercihi bu sistemden yana olmaktadır.

⁴³ Erdem, a.g.e., s. 92.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. PROBLEM-PROBLEM ÇÖZME

Problem, bireyin mevcut durumuyla olmak istediği durumu arasındaki farktır.⁴⁴ Kişi yaşamı boyunca belli aralıklarda farklı küçük veya büyük problemlerle karşılaşır. Karşılaştıkları bu problemlere verdikleri tepki bireyden bireye farklılıklar göstermektedir. Benzerlik gösteren problemlere bireyler birbirine benzemeyen çözümler bulma gayretinde olur. Bireylerin gayreti bazen olumlu sonuçlar verirken bazen de sonuçlar olumsuz olur. Birey yaşamı boyunca birtakım problemlerin çözümünü bulmak için çaba sarf etmektedir. Problem cümlesini duyduğumuzda aklımıza matematik ile ilgili terimler gelmez.⁴⁵

Problem, bireylerin ulaşmasını hedeflediği noktalara bireyin ulaşmasını engelleyen durumlar olduğu zaman meydana çıkar. Problem çözme, bazı sorunları üstesinden gelebilmek için en uygun seçeneklerde bulunmayı, bu seçeneklerden en uygununu tercih etmeyi ve tercih edilen seçeneği uygulamaya koymayı kapsayan bilişsel ve davranışsal süreçleri kapsar. Birtakım bireyler problem çözme noktasında kendisinde büyük bir potansiyel olduğunu düşünsede bireylerin problemleri çözüme kavuşturma noktasında yeterli düzeyde eğitime sahip olmadığı, problemleri çözmenin nasıl bir öneme sahip olduğunu bilen birey sayısı çok azdır. Problem çözme durumlarıyla karşı karşıya kaldığımızda daha önce var olan bilgilerimiz ve deneyimlerimizden faydalanırız. Daha önceki bilgi ve deneyimlerimiz problem çözüme bize yardımcı olabileceği gibi bize zorluklarda çıkartabilir.⁴⁶

Problem çözmenin dört aşama olduğu söylenmektedir. Bunlar, tanıma, üretme, kuluçka ve değerlendirme aşamalarıdır. Tanıma aşamasında problem teşkil eden durumu veya engeli tanımlamaya çalışırız. Üretme aşamasında farklı çözüm yollarını tespit etmeye çalışırız. Bunları uygulamaya koyar ve değerlendiririz. Uyguladıklarımızdan bir çözüm bulunamıyorsa bu sefer kuluçka aşamasına gireriz.

⁴⁴ Arthur M. Nezu vd., *Solving Life's Problems*, A5 Step Guide To Enhanced Well-Being, Springer Publishing Company, New York, 2007, p. 48.

⁴⁵ Edward C. Chang vd., *Social Problem Solving*, Theory, Research and Training, Washington DC American Psychological Association, 2004, p. 11-27.

⁴⁶ Cüceloğlu, a.g.e., ss. 219-221.

Problemi bir kenara bırakır, başka şeylerle uğraşır ve problem tekrar geri döneriz. Tekrar değerlendirme yapar problem çözüme kavuşturuncaya kadar bahsettiğimiz aşamalardan tekrar tekrar geçeriz. Aşamalar her zaman bu sıralama ile oluşmayabilir, zaman zaman sıralamalarda atlamalar gerçekleşebilir ve belirli bir sıra izlemeyebilir.⁴⁷

Birey olarak kendisini problem çözme noktasında yetersiz bulanlar;

- Genellikle problemlerin kendiliğinden çözüleceğine inanırlar.
- Duygularını kullanarak problemlerin üstesinden gelebileceklerini zannederler.
- Bireyler arasındaki çekişmeli mücadelelerde duygusal uyarılmayı ve duygularını yoğun bir şekilde yaşarlar.

Farklı bireylerin desteği olmadan çözemeyecekleri problemlerin duyguları ile sık sık karşı karşıya kalırlar.⁴⁸

Problemi çözmek için bireylerin mevcut durumunun ne düzeyde olduğunu ve hangi düzeyde nasıl tepkiler vereceğini anladığı andan itibaren problem çözme için harekete geçmiş demektir. Bireylerin belirledikleri hedeflerine ulaşabilmeleri için problem çözme yöntemlerini tespit edebilmek adına bir mücadele içine girebilirsin. Problem süreci, belirlenen hedefler doğrultusunda çözüm adına en güç durumlara bile çözüm bulabilmektir. Karşı karşıya kalınan problemlere çözümler, problemin durumuna göre farklılıklar göstermektedir. Bazı problemler mantık çerçevesinde çözülürken bazıları ise bireylerin duygusal açıdan olgunluğu ile çözülür. Bazı problemlere çözüm bulmak için ise bireylerin probleme kişisel özellikleriyle bir anlam yüklemesiyle mümkündür. Problemlere bulunan çözümlerin en belirgin ortak özelliği belirlenen hedeflere erişebilmek için var olan tüm sıkıntıları yok etmektir. Problemlere çözüm bulabilmek için ortak bir yol, yöntem bulunmamaktadır. Ortak bir yol, yöntem bulunursa mevcut sıkıntılar kalıcı şekilde çözüme kavuşturulur. Problemlere çözüm bulabilmek için önceden belli olan bir yöntem yoktur, sadece sistematigi mevcuttur.⁴⁹

⁴⁷ Cüceloğlu, a.g.e., s. 219-221.

⁴⁸ P. Paul Heppener vd., *Problem Solving Appraisal and Human Adjustment*, "A review of 20 Years of Research Using, The Problem Solving Inventory, The Counseling Psychologist", 2004, p. 344-428.

⁴⁹ Cüceloğlu, a.g.e., ss. 219-221- 222- 277.

Problemleri çözüme kavuşturabilme başarısını gösterebilmek için, bireylerin problemlere çözüm bulabilme yeteneğine sahip, bireyin probleme konsantre olmasına ve aynı zamanda bireylerin bireysel olarak kendilerini değerlendirebilmesine bağlıdır. Problemleri çözüme kavuşturabilmek için bireyin problemlere karşı çözümler bulabilme yeteneğine sahip olması gerekir. Birey problem karşısında gösterdiği yeteneğinin karşılığında kalıcı çözümler bulabilmesi için problemlere karşı iyi konsantre olması gerekir.⁵⁰ Problemleri çözebilmek ve bu problemlerin üstesinden gelebilmenin farklı farklı yolları bulunmaktadır.

Heppner ve Baker bunları şu şekilde sıralamaktadır.⁵¹

- Genel itibariyle baş edebilmek için: Probleme odaklanmış baş edebilmek ve duyguya odaklanmış baş edebilmek.
- Problemi tanımayla ilgili bazı yeterlikler: Seçenek üretebilme ve karar verebilme gibi.
- Bilişsel süreçler: Sonuçsal düşünme gibi.

Probleme çözüm bulan birey olduğu için kendine değer verme: Bireyin probleme çözüm bulma noktasında yeteneklerini yeterli bulma ve özgüvene sahip olmasıdır. Bireysel olarak problemlerin çözümünde bireylerin yeteneklerinin ve diğer bireylerden farklı özellikleri önemli bir yere sahiptir. Yapılmış olan çalışmaların problem çözme açısından, kariyer olarak ilerleyebilme ve akademik anlamda performansla alakasının bulunduğu tespit edilmiştir.⁵² Problem ile karşı karşıya kaldığımız zaman, geçmiş dönemdeki yaşantılarımızdan ve bu yaşantılarımızın problem çözme sürecinde bize ışık tutabileceği gibi bu yaşantılarımız bizleri zor duruma da düşürebilir. Problem çözme durumuyla karşılaştığımızda, önceki bilgi ve deneyimlerimizden faydalanırız. Önceki deneyimlerimiz problem çözmede bize yardımcı olabildikleri gibi, bize bazı zorluklar çıkartabilir. Bu zorlukları aşağıdaki gibi açıklayabiliriz.⁵³

⁵⁰ P. Paul Heppner vd., *Depression and Attributional Style, Are They Related*, "Cognitive Therapy and Research", 1985, p. 105–113.

⁵¹ P. Paul Heppner and Baker E. Charles, *Applications of the Problem Solving Inventory*, "Measurement & Evaluation in Counseling & Development", 1997, p. 229-313.

⁵² Timothy R. Eliot, "Problem Solving Appraisal, Oral contraceptive Use and Anenstrual-Pain", *Journal of Applied Social Psychology*, 1992, p. 286-297.

⁵³ Cüceloğlu, a.g.e., s. 221.

1. İşleve Takılma (functional fixedness): Geçmiş dönemdeki yaşantılarımız nesnelerin bazı özelliklerinin olduğunu göstermektedir. Örneğin, kalemi yazı yazmak, çantayı bazı eşyaları taşımak, ayakkabıyı ayaklarımızı koruması için kullanırız. Nesnelerin özelliklerine takılıp kalırız. Nesnelere özellikleri dışında bize özgün bir şekilde kullanmayı denemeyiz. İş temposundan veya herhangi bir nedenden dolayı yorgun düşen bir bireyin durakta beklerken çantasını iskemle niyetine kullanıp dinlenmesini düşünemez. Bunun nedeni ise çantanın ne amaçla kullanıldığını herkes gibi herhangi bir nesneyi taşımak için kullanıldığını bilmektedir. Bu nedenle üstüne oturup dinleneceğini düşünememektedir.⁵⁴ Bu açıklamalarımıza futbol üzerinden bir örnek vermek gerekirse; futbolcunun dripling halindeyken takım arkadaşına pas verebileceği zamanı yakaladığında etrafında takım arkadaşlarından herhangi bir arkadaşının bulunmaması durumunda pozisyon icabı yakınında bulunan hakeme topu çarptırıp duvar yaptırmayı akıl edemez çünkü herkes gibi işleve takılıp hakemin müsabakayı yönetme görevi yüklediği için avantaj sağlayabileceği bir durumda avantajını kaybedecektir.

2. Zihinsel Kurgu (mental set): Bir takım sorunları bazı yöntemlerle çözdüğümüzde, bundan sonraki sorunlar için bu yöntemi kullanmaya çalışırız. Buna benzer algılara zihinsel kurgu denilmektedir. Zihinsel kurgu birbirine yakın problemler için yeni yöntemler uygulamamıza engel olur. Daha önce sıkça kullandığımız yöntemleri kullanmaya devam ederiz.⁵⁵

Bu açıklamalarımıza futbol üzerinden bir örnek vermek gerekirse; futbolcu rakip takım futbolcusunu görsel bir hareket sonucunda çalımlayıp pozisyonu gole çevirirse, müsabaka içerisinde benzer ortamın oluşması durumunda rakip takım futbolcusunu sonuca etki ettiği görsel hareketini tekrarlamak isteyecektir ve futbolun müsabaka esnasında birbirinden farklı organizasyonları gerektirdiğini ele alırsak futbolcuyu sonuca götüren hareketlerin başka pozisyonda sonuç veremeyeceğini anlayıp organizasyonun olumsuz sonuçlanacağını öğrenmiş olacaktır. Buna benzer durumlarda kararların doğru verilmesi büyük öneme sahiptir. Bundan dolayı karar verme ve problem çözme süreçleri birbirine çok yakın olduğunu ve birçok yönde aynı adımları kullandıkları görüşü de hakimdir.

⁵⁴ Cüceloğlu, a.g.e., s. 221.

⁵⁵ Cüceloğlu, a.g.e., s. 222.

Bu gibi görüşlere baktığımızda; Açıklan, karar alma ve sorun çözme arasındaki ilişkiyi “yönetimde karar sürecinin alanı sorunlardır” diyerek özetlemektedir.⁵⁶ Aydın ise, karar süreci ve sorun çözme arasındaki ilişkiyi karar almanın tanımında işlemektedir.⁵⁷

4.2. KARAR VERME

Karar verme bireydeki fikrin veya hareketlerin öteki fikir ve hareketlerin içerisinde en uygununun seçilmesi neticesinde zihinsel süreç şeklinde dikkate alınır. Bunun gibi karar verme süreçleri herhangi bir hareketle sonuçlanıp sonuçlanmaması mutlak surette nihai bir seçim yapmayı gerektirir. Bir başka deyişle karar verme, kararı veren kişinin değer yargılarına göre tercihlerde bulunmasıdır. Karar vermeyi ikna edici şekilde sonuçlanan çözümler şeklinde tanımlanabilir. Bu işlem bireysel veya evrensel bilgilere sahip olduğu için sonuçların kabul edilebilir ve kabul edilemez olması mümkün olabilir. Karar verme, spor psikolojisi içerisinde sporcuların karar verme yeteneklerini etkileyen faktörlerin araştırılması son derece önemli bir yapı haline gelmiştir. Futbolcuların psikolojik durumları ve karar verme yeteneği üstünde çok yönlü faktörler etkili olmaktadır. Spor psikolojisi, futbolcuların karar verme noktasında yeteneklerini etki eden faktörlerin araştırılması önemli bir konu haline gelmiştir. Futbolcuların psikolojik durumu karar verme yetenekleri üstünde çok yönlü faktörler önemli bir yer almaktadır.⁵⁸

Karar vermenin özellikleri:

- Öncelikle hedefleri belirlemek gerekir.
- Belirlenen hedefler öncelikle önemlerine göre sınıflara ayrılmalıdır.
- Alternatif eylemler geliştirilmelidir.
- Tüm hedeflere ulaşabilen alternatif geçici olan karardır.
- Olası sonuçları artırmak için geçici karar değerlendirilir.
- Belirleyici eylemler yapılıır. Ayrıca olumsuz sonuçların probleme dönüşmesini ve her iki sistemin de (problem analizi ve karar verme) baştan başlamasını önlemek amacıyla da ek eylemlerde bulunulur. Kargaşaya eşlik eden durumlarda, tahmin edilen ve ilgili kişiler tarafından yapılan kararlar için rol

⁵⁶ Aytaç Açıklan, *Toplumsal Kurumsal ve Teknik Yönleriyle Okul Yöneticiliği*, Pegem Yayınları, Ankara, 1997, ss. 53-69.

⁵⁷ Mustafa Aydın, *Eğitim Yönetimi*, Hatipoğlu Yayınevi, Ankara, 2010, s. 130.

⁵⁸ Schellenberger H., *Psychology of team sports*, Sport Books Publisher Toronto, 1990, p. 56-65.

yapma yararlı olabilir.⁵⁹

Karar verme, bireylerin gündelik yaşamlarında sıkça karşılaştıkları bir sonuçtur. Bireyler günlük yaşamlarının gerektirdiği işler ile ilgili kararların yanı sıra, meydana çıkacak olan problemlerin çözümü için de karar vermek zorunda kalabilir. Karar verme için en uygun tarif, önerilen seçeneklerin içerisinde en uygun olanını seçmektir.⁶⁰

Bireyler yaşamı süresince farklı konularda değişik denilebilecek nitelikte kararlar verebilmektedir. Bireylerin farklı denilebilecek nitelikte verdikleri bu kararların içeriği ve önem derecesi farklılık gösterse de yapı itibarıyla ortaktır. Ortak olan bu yapı, bireylerin hangi yöntemi uygularsa bu yöntem en iyi yöntem olacağı ile ilgili doğru yolu bulmasıdır. Bireyler karar verme sürecinde doğru yolu tespit ettikleri süre zarfında mutluluğu elde ederler.⁶¹

Bireyler yaşamlarının her noktasında doğru veya yanlış verdikleri her karar bireylerdeki özgürce sorumluluklarını yansıttıklarını bir göstergesidir. Bundan dolayı karar verme hayatın ve birey olmanın bir neticesidir.⁶²

Tüm bu yazdıklarımız futbolcular olduğu gibi diğer branşlardaki sporcular içinde geçerlidir. Müsabaka esnasında futbolcunun hem mevkisinin gerektirdiği hareketleri hem de rakiplerinin konumlarına göre ayarlanabilmelidir. Toplumsal olarak değerlerin, bireysel ihtiyaçların, kültürel sınırlamaların ve psikolojik durumların değişimi bireylerin karar verme sürecini etkileyen faktörlerdendir. Bütün faktörler karar verme sürecinde problemin farkında olmanın yanı sıra kararı verecek olanın da sıkıntıya düşebileceği zamanlarda bireyin karar verme seçeneklerinin bulunması gerekmektedir. Karışık denecek şekilde bilişsel bir alana sahip olan karar verme birden fazla değişkenden etkilendiği bilinmektedir. Bu karışık değişkenleri işleme,

⁵⁹ Kasım Tatlılıoğlu, "Farklı öz-anlayış düzeylerine sahip üniversite öğrencilerinin karar vermede öz-saygı, karar verme stilleri ve kişilik özelliklerinin değerlendirilmesi", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2011, ss. 19-41.

⁶⁰ Oğuzhan Çolakkadioğlu, "Ergenlerde karar verme ölçeğinin ortaöğretim öğrencileri için geçerlik ve güvenilirlik çalışması", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay, 2012, s. 388.

⁶¹ Semra Kıranlı ve Abdurrahman İlğan, "Eğitim örgütlerinde karar verme sürecinde etik", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Burdur, 2007, s. 150-162.

⁶² Sonay Gürçay, "Aile ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek, Bireyler Arası İlişkilerde Yeterlik ve Karar Verme İlişkileri", *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1998, s. 9.

karara bağlama, öğrenme, bellek gibi değişkenlere de etki ettiği söylenmektedir.⁶³

Seçenekler arasındaki belirsizliği azaltan karar verme, seçenekler arasında makul sayılabilecek bir seçeneği işleme olarak tanımlanır ve alternatifler arasında bilginin önemini yansıtmaktadır.⁶⁴

Birey yaşantısı süresince içinde bulunduğu etkinliklerden önem derecesine göre üst sıralarda yer alan kavram karar verme olarak söylenebilir. Bireylerin karar verme noktasında yerinde verildiği zaman bireyin yaşantısına olumlu yansırken, kararların yerinde verilmediği durumlarda ise bu kararlar bireyin yaşamına olumsuz şekilde yansır.⁶⁵

4.3. KARAR VERME-PROBLEM ÇÖZME AŞAMALARI

Karar verme, sorunların çözümüne yönelik en uygun çözüm yolunun seçilmesi şeklinde açıklanabilir. Karar verme sorunları çözümlenir kalbi olarak nitelendirilebilir. Herhangi bir konuda karar verme sorununun çözümüne yönelik yöntemlerin özünü ve esasını oluşturur. Sorunları çözebilmenin niteliği karar verme tarafından belirlenir. Sorun çözümlenir tüm nitelikleri karar vermeye bağlıdır; karar verme ile örülmüş, bütünleştirilmiş, karar verme için vardır.⁶⁶

Problem çözme, bazı durumlarla mücadele edebilmek adına çözüm için en uygun seçenekte bulunmayı, seçeneği uygulamayı da barındıran bilişsel ve davranışsal bir süreçtir. Herhangi bir problemle karşılaşıldığı zaman problemin analizini yapma becerisini göstermek gerekir. Bunun yanı sıra problemin çözümünü analiz etme ve bireyin karar verebilme becerisini de göstermesi gerekmektedir. Bunlarla beraber bireylerin kişilikleri, yaşadıkları çevreye uygun yaşam tarzları ve eğitim gördükleri kurum tarafından öğretilenlerle bireye ait problemleri çözme ve problemler hakkında karar verme özellikleri gelişir.

⁶³ virtualsalt.com/crebook5.htm (Erişim tarihi, 21.8.2006)

⁶⁴ J. D. Arnold, *The Complete Problem Solver*, Canada, John Wiley & Sons Inc., 1992, p.192.

⁶⁵ Yıldız Kuzgun, *Karar Verme Stratejileri Ölçeği, Geliştirilmesi ve Standardizasyonu*, VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, (Ed.) Rüveyde Bayraktar ve İhsan Dağ, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 1993, ss.161-170.

⁶⁶ McCamy James L., An Analysis of the Process of Decision Making, *Public Administration Review*, Winter 1947, p. 41.

Problem çözme becerisi de diğer beceriler gibi öğrenilebilir bir beceridir. Bu nedenle, kişisel ve örgütsel problemlerin çözümünü sağlamada gereken ilk şey problem çözme sürecinin bilinmesidir. Problemlerin çözümü kişiden kişiye değişiklik gösterebilir bu problemlerin belli başlı genel basamakları bulunmaktadır. Problemleri çözmek için yöntemler bulunmalı, bu yöntemler problemi anlamak, tanımlamak, tasarlamak ve bu yöntemleri problemin çözümü için istenilen niteliğe erişinceye kadar uygulamayı gerektirir. Karar vermede problem çözme sürecindeki basamakları takip eder. Bilim insanlarının bu basamakları aşağıdaki gibi açıklamışlardır;

Kuzgun problem çözme basamaklarını şöyle açıklamıştır.⁶⁷

- Güçlünün sezilmesi
- Problemin doğru tanımlanması
- Uygulamaya dönüştürülmesi
- Değerlendirilmesi

Bursalıoğlu ise problem çözme aşamalarını şöyle sıralamıştır.⁶⁸

- Problemin anlaşılması,
- Probleme ilişkin bilgi toplanması,
- Toplanan bilgilerin çözümlenmesi ve yorumlanması,
- Seçeneklerin değerlendirilmesi,
- En uygun seçeneğin bulunması,
- Uygulanması
- Değerlendirilmesidir.

D'Zurilla ve Goldfried problem çözme sürecini, tanımlanabilen aşamalara ayırmışlardır.⁶⁹

⁶⁷ Kuzgun, **a.g.e.**, ss.161-170.

⁶⁸ Ziya Bursalıoğlu, **Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1987, s. 154.

⁶⁹ Thomas D'Zurilla and Goldfried M, "Problem Solving Behavior Modification", **Journal of Abnormal Psychology**, 1971, p . 45-47.

Bunlar:

- Genel yaklaşım
- Problemin tanımlanması
- Seçeneklerin yaratılması
- Karar verme
- Değerlendirme

Genel Yaklaşım: Bu aşamada, bireylerin birtakım çözüm yollarını kabullenmesine yardım eden veya bu çözüm yollarını kabullenememesine neden olan nitelikteki bireylerin herhangi bir şekilde davranışa yönlendiren zihinsel eğitimidir. Herhangi bir araştırmancının sonucu bilgisine sahip ve etrafındakilerinin çeşitli özelliklerini sorgulayabilen bireylerin diğer bireylere nazaran problemleri daha iyi analiz edip sonuçlandırabilen kişilerdir. Yapılan araştırma sonuçlarına göre problemleri çözebilme yeteneğine sahip bireylerin içsel davranışlarda bulunmadıkları ve birtakım sorunlara sistematik şekilde yaklaştığı bilinmektedir. Bir başka çözüm yolu ise problem teşkil eden durumları tespit edip bu durumlarını şekilleriyle kabullenmek gerekir. Bireyler problem teşkil eden sorunlara yaklaşım tarzı, problemleri başarı ile çözebilme ve problemin üstesinde gelip gelemeyeceğini belirler.

Problemin tanımlanması: Problem teşkil eden durumların tanımlanabilmesi ve problemin biçimi ile alakalı bir aşamadır. Yapılan bazı araştırmalar neticesinde sorunları çözme noktasında başarılı olan bireylerin problemle ilgili bilgisinin olduğunu, problemle ilgili en ince ayrıntıyı bile bildiğini ve problem çözmek için ilk olarak problemle ilgili nasıl bir tercihte bulunması gerektiğini ve problemle alakalı gerçeklikleri toplaması gerektiğini göstermiştir. Bireylerin problemleri düzgün bir şekilde irdeleyebilmesi için en az üç alanla alakalı bilgi sahibi olması gerekir. Bundan dolayı problemin tanımlanabilmesi için birçok özgül beceri lazımdır. Birey kişisel özelliklerini (bilgi, davranma şekli vb.) ve problem ile ilgili duygusunu değerlendirebilmelidir. Birey etrafındakileri sorunsal bir şekilde değerlendirebilmelidir. Sorunsal durumları ortaya çıkarma, hedefler ve beklentiler ile ilgili bilgilere sahip olmalıdır.

Seçeneklerin Oluşturulması: Bu aşama hedefe odaklı süreç olmasından dolayı seçim yapmayı gerektirmektedir. Yapılan araştırma sonuçları, bireylerin geçmişte

yaşamış oldukları tecrübelerin ancak bireylerin bu tecrübeleri kullanabilme yeteneğinin olduğu bir gerçektir. Bu seçenekler sayısal olarak, kişisel olarak duygusal alanda öğeleri barındırdığı için yetersiz olabilmektedir. Birey kendisini engelleyen durumların varlığını hissettiği zaman akıcılık azalacağından ve başaramama duygusu problem çözme yöntemlerine olumsuz şekilde etki ettiğini belirten araştırma bulguları bulunmaktadır. Bundan dolayı problem çözmek için seçenekler üretilmesi noktasında farklı yöntemlerden faydalanılabilir.

Yapılmış bazı araştırma sonuçlarına göre, problem çözmek için çaba sarf eden bireylerin problem çözmek için genellikle problemi geçici süreliğine bir kenara bıraktıkları, problem daha sonra kaldıkları yere döndüklerini göstermektedir. Mantık çerçevesi içerisinde bu durumu incelersek, bireylerin problemi geçici olarak bir kenara bırakıp sonradan probleme tekrar dönmeleri, bireylerin duygusal anlamda etkilenmeleri söz konusu olacağını belirtmemiz gerekmektedir.

Karar Verme: Bu aşama, birtakım seçenek içerisinde herhangi bir tanesini seçmek şeklinde tanımlanabilir.

Kuzgun'a göre karar verme, herhangi bir ihtiyacı karşılayabileceğini düşündüğümüz birçok yol mevcut iken, mevcut sıkıntıyı ortadan kaldıracak en uygun seçeneği seçmektir. Bu da problem çözme sürecinde büyük bir öneme sahiptir.⁷⁰

Bu aşamadaki amaç, bireyin vermiş olduğu kararı bireye kabul ettirebilmek için bir takım eylemlerde bulunması için bireye yol göstermektir.

Kuzgun'a göre; karar verme davranışı üç koşula bağlı olarak ortaya çıkar;⁷¹

- Karar verme durumunu ortaya çıkarıcı bir güçlüğün varlığı ve bu güçlüğün birey tarafından hissedilmesi,
- Güçlüğü giderecek birden fazla seçeneğin bulunması,
- Bireyin seçeneklerden birine yönelme isteğidir

⁷⁰ Kuzgun, a.g.e., ss.161-170.

⁷¹ Kuzgun, a.g.e., ss.161-170.

Değerlendirme: Bu aşamada planladığımız eylemi harekete geçirip çıkan sonucu herhangi bir standartla kıyaslanmasını barındırır. Böyle yaptığı takdirde birey, eylemini standartlarla kıyasladığı takdirde eylemi için özgün neticeler keşfedebilir. Bunun aksi durum söz konusu olduğunda eylemler herhangi bir standartla örtüşmüyorsa birey işleme kaldığı yerden yoluna devam eder. Bireyler vardıkları sonuçları herhangi bir standartla kıyaslayabilme yetkisine sahiptir. Bu beceriler şu biçimlerde işlevseldirler: Bireyin vardığı sonuçlar kendisinde özgüven duygusunu geliştirir. Karşılaşılan olumsuz durumları tanımlayabilme, problemi çözmek için en baştan başlama durumunu gerektirmektedir. Değerlendirme aşaması problem çözmek için en son tercih edilen eylemi uyguladıktan sonra gerçekleşir ve bireyin en son sonucunu barındırır. Değerlendirme aşaması bireyi problemin çözümü için doğru yolda ilerlemesinin aksine bireyin yönünü problemin çözümünü bulamayacağı bir tarafa doğru yönlendirmede ısrarcı davranabilir. Problem çözmeye sürecinde başarılı olabilmek için problemi iyi irdeleyip tanımını doğru koymak gerekir. Problemin iyi irdelenip tanımı doğru konulmasının yanında problem ile ilgili yeteri düzeyde bilgiye sahip olmalı, var olan zorlukları ortadan kaldırıcı davranış biçimleri bulunmalı ve problem çözebilmek için en uygun yöntemden hareket edilmelidir. Belirlenen yöntemler uygulanmaya başladıktan sonra değerlendirilme sonucu olumlu ise kaldıkları yerden devam ederler. Aksi takdirde belirlenen diğer yöntemler uygulanmaya başlanır.

4.4. FUTBOLDA PROBLEM ÇÖZME

Problem çözmeye ve karar verme, bireyin yaşantısının hemen hemen büyük bir kısmına etki eden ve kolaydan zora doğru tüm etkinliklerde bulunan yaşam becerilerinden bir tanesidir. Birey mevcut durumuna göre doğru verilen doğru kararların neticesinde hayatında olumlu değişimler yaşanırken yanlış verilen kararların neticesi ise bireyin hayatına olumsuz şekilde yansır. Bireyin yaşamındaki bütün bu gelişmeler sporcunun hayatı için de geçerlidir. Sporcu saha içerisindeki pozisyonunu, rakip takım sporcusunun pozisyonuna ve takım arkadaşlarının pozisyonuna göre ayarlayabilmelidir. Futbolcunun sahadaki performansı, nasıl bir potansiyele sahip olmasıyla değil var olan potansiyelini sahaya doğru bir şekilde yansıtabilme yeteneği ile alakalıdır. Futbolcu her ne kadar motorik özellikleri ve teknik-taktik açıdan üst seviyede olsada bunu sahaya yansıtamadığı sürece özellikleri herhangi bir işe yaramaz.⁷²

⁷² Konter, a.g.e., s. 109.

Bundan dolayı futbolcunun yeteneklerini sergileyebilmesi fizyolojik durumla açıklanamaz. Futbolcu yeteneklerini kullanabilmesi için psikolojik durumunun düzgün olması gerekir. Futbolcuların gerçek performanslarını sahaya yansıtabilmesi noktasında problem çözme becerisi son derece büyük önem taşımaktadır. Neredeyse tüm futbol takımları birbirine yakın teknik-taktik ve fiziksel özelliklere sahipken her müsabakanın sonucu birbirinden farklı olmaktadır. Aynı özelliklerle mağlup ettiğiniz bir takımı sonraki hafta mağlup olabilirsiniz. Bu da futbolcuların psikolojik durumu ile açıklanabilmektedir. Futbolcuların performanslarını geliştirebilmek için, psikolojik, fizyolojik ve sosyal yönden futbolun istediği seviyeye göre geliştirilmesi gerekmektedir. Futbolun fizyolojik yönü denildiği zaman aklımıza kuvvet, sürat, dayanıklılık, koordinasyon, denge, esneklik, teknik, taktik vb. özellikler gelmektedir. Futbolun psikolojik yönü denildiğinde aklımıza motivasyon, kişilik, dikkat, konsantrasyon, atılganlık, kararlılık, problem çözme vb. özellikler gelmektedir. Futbolun sosyal yönü denildiğinde ise aklımıza birlikte hareket etme, yardımlaşma, işbirliği, paylaşma vb. özellikler gelmektedir. Futbolcu bu yönler içerisinde psikolojik yönden iyi durumda olması gerekir. Psikolojik durumun futbolda büyük bir yeri ve önemi vardır.

Futbolcuların psikolojik durumu sahadaki performanslarına yansırken aynı zamanda futbolcuların problem çözme seviyesini de derinden etkiler. Müsabaka içerisinde sporcuların performansı yetersiz olduğunda bu yetersizliğin nedeni araştırılıp değerlendirilmelidir ki takım sporlarında problemlerle karşı karşıya gelinmesin. Günümüz futbolda rakibin veya saha dışındaki olayların baskısı altında kalan futbolcuların çabuk karar verebilme yeteneğine sahip olması gerekir. Futbolcular özellikle kritik maçlarda stres ve baskı sonucunda ayağındaki topu rakip takım futbolcularına kaptırması mümkün olabiliyor. Bu şartlarda futbolcuların üstündeki bu yük onlarayanlış kararlar verdirtebiliyor. Bu yanlış kararlar rakibe avantajı kaptırma anlamına gelmektedir.⁷³

Pozisyon icabı top futbolcuya geldiği zaman, topla birlikte ya dripling yapacak ya da takım arkadaşlarından birisine pas verecektir. Topla buluştuğunda bunun aklında tasarlayıp bir karar verecektir. Bu kararın isabetli olabilmesi için futbolcuda bir takım bilgilerin olması gerekmektedir. Verdiği kararı isabetli bir şekilde hayata geçirebilmesi için de futbolcunun yeteri seviyede teknik kapasitede olması gerekmektedir.

⁷³ Konter, a.g.e., ss. 160-161.

Futbolcunun herhangi bir karar verebilmesi için gerekli bilgiler şöyle sıralanabilir.⁷⁴

- Takım arkadaşlarının saha içerisindeki dizilişi.
- Rakip takım futbolcularının sahadaki dizilişi.
- Müsabakanın oynandığı sahanın zemini (çim, suni çim, toprak saha, kaygan saha zemin, çamurlu saha).
- Takımın genel olarak sahadaki oyun düzeni.
- Rakibe göre antrenörün planladığı düzen.
- Futbolcunun fiziksel durumu ve futbolcunun müsabakada üstlendiği görev.
- Futbolcunun stres durumu.
- Hava ve iklim koşulları,
- Seyredenlerin müsabakadan beklentileri.
- Müsabakanın önem derecesi ve müsabaka esnasındaki skor.

Müsabaka esnasında topla buluşan futbolcunun yeteneklerini ve taktik gereği görevini sergileyebilmesi adına karar vermesi zaman açısından saniyelerle açıklanabilir. Bunları gerçekleştirirken de rakip takım futbolcularının baskısına maruz kalmaktadır. Karar verme anından yapılan tüm hareketler, farkındalık özelliği yüksek seviyede olan futbolcu düşüncesi arasında köprü görevi görmektedir. Karar verme futbolcunun elindeki alternatifleri asgari düzeye düşürür. Futbol sürekli hareket isteyen ve devamlı olarak pozisyon değişikliği isteyen bir ortam istemektedir. Bundan dolayı tam anlamıyla hücum ve savunma düzeninden söz edilemez. Sürekli şekilde değişkenlik gösteren hücum ve savunma hareketlerinde devamlı olarak değişim görülmektedir. Devamlı şekilde değişen bu roller futbolcuları farklı durumlarda oyunu kontrol altına almasını sağlar. Bunu gerçekleştirirken topu hareket yönünü, takım arkadaşlarının hareket alanını ve rakip takımın hareket alanını göz önünde bulundurmaları zorundadır. Futbolcular müsabaka esnasında devamlı olarak değişen pozisyonlara ve rollere karşı bilgilerini yerinde kullanmaları gerekmektedir.

⁷⁴ Başer, a.g.e., ss. 13-45-78-84-92.

Sürekli şekilde değişen düzene karşı aldıklarını süzgeçten geçirip dikkatinin üst seviyede olması gerekmektedir ki problem yaratabilecek durumlar söz konusu olduğundan verdikleri kararlar doğru olabilsin.⁷⁵

Günümüzde bir çok müsabakada kağıt üzerinde favori gösterilen takımların müsabakalardan yenik ayrıldığına şahit oluruz. Teknik-taktik, fizksel ve maddi güç olarak favori olan bu takımların var olan potansiyellerini müsabakaya yansıtamadıklarını görürüz. Sadece bu özelliklerden kaynaklanan olumlu neticeler alınabilseydi, üstün olan takımlar daha düşük seviyedeki takımlara karşı müsabakalarda sürekli üstün olan taraf olurlardı. Tabiki bu saydığımız özellikler büyük önem sahiptir ancak psikolojik olarak iyi olmaları ve potansiyellerini yansıtılabilmeleride bir o kadar önemlidir. Problem çözme becerileri futbolcuların yaşları ve yaşlarının verdiği olgunlukla da alakalıdır. Yaşı ve yaşının getirdiği tecrübe futbolcularda problemleri çözme ve karar verme noktasında daha verimli sonuçlar elde edildiği konusunda bir çok antrenörün görüşü mevcuttur. Bu görüşler incelendiğinde; yaşlarının verdiği tecrübe neticesinde futbol dışı etkenlerden genç futbolcular kadar etkilenmemektedirler. Müsabaka sayısı fazlalığından dolayı hem özgüvenleri daha yüksektir hem de pozisyonlarda nasıl ve ne şekilde müdahale edeceklerini daha iyi bilmektedirler.

Psikolojik açıdanda üstünlükleri bulunan tecrübeli futbolcuların bu artılarını performansa dönüştürebilmeleri son derece önemlidir. Bu tecrübe, müsabakaya çıkıp o ortamı görmek, hata yaptıkça gelişen genç futbolculara şans tanımakla mümkün olabilir.⁷⁶ Müsabaka içerisinde mücadele kapasitesi düşük ancak futbol bilgisi yüksek olan futbolcuların sabırlı bir şekilde kendilerini geliştirmelerini tavsiye etmiştir. Bu tipteki futbolcular sorumluluk sahibi ve özeleştiri yapabilecek cesaretine sahiptirler. Bu tipteki futbolcular başarısız olmaktan korkarlar. Bunun neticesinde stres içersine girerler. Bu durumdanda ancak maç deneyimi arttırılarak ve psikolojik destek verilerek kurtulmaları sağlanabilir. Alt liglerden gelen futbolcuların gerçek performanslarını iki veya üç yıl içerisinde göstermeleri beklenilmektedir. Alt liglerden gelen futbolcular ilk etapta çok yüksek bir performans gösterdikleri daha sonrada bu performanslarını sürdürmedikleri görülmektedir. Bunun nedenleri arasında ilk geldiği zamandaki hırslarını gün geçtikçe yitirmeleri, sosyal açıdan düzensiz yaşadıkları, düzenli olarak beslenmedikleri, antrenmanlarda işi ciddiye almadıkları ve belkide en önemlisi gece hayatına alışması gelmektedir. Bu nedenlerin hepsi

⁷⁵ Konter, **a.g.e.**, s. 109.

⁷⁶ Başer, **a.g.e.**, ss. 13-45-78-84-92.

deneyim ve yaşına yansımaktadır.

Genç futbolculara şans verilmemesinden dolayı çıktıkları müsabakalarda kendilerini ispatlamak adına farklı işler yapma çabası içine girmeleri performanslarına etki eden bir başka durumdur. Ancak iki, üç yıl profesyonel ligde oynadıktan sonra performansları istikrar kazanmaktadır. Müsabaka esnasında herhangi bir sorunu olmayan futbolcuların değişen şartlara göre, şartlara ayak uydurmak için çözümler üretmede zorluk yaşarlar. Ard arda top kaybı yapan futbolcular karar verme aşamasında karışıklıklar yaşar. Bunun neticesinde oluşan uygun pozisyonlarda şut atma yerine daha zor pozisyondaki arkadaşına pas atmaya kalkışır. Tüm bunlar problem şeklinde karşımıza çıkar. Bu gibi problemler futbolcunun bireysel performansını etkilediği gibi takımın genel performansını da etkiler. Problemin farkına varabilmek, problemin tanımını yapabilmek ve problem çözüme kavuşturabilmek şeklinde algılanan bu durum, hedefe ulaşabilmek için karşımıza çıkan tüm sorunları çözebilme süreci olarak adlandırılır. Problemleri çözebilme yeteneği yüksek olan futbolcular problem teşkil eden durumları gerektiği şekilde çözüme kavuşturabilmektedir. Futbolcuların teknik-taktik ve fiziksel olarak birbirine yakın oldukları müsabakalarda stresi yenebilen karşılaştıkları problemleri doğru şekilde takımının faydasına dokunacak şekilde çözüme kavuşturan taraf başarılı olmaktadır.

Bunun neticesinde futbol penceresinden bakıldığı zaman bu konuların yeterli düzeyde gündeme alınmadığını ve psikolojik açıdan hazırlığın nasıl olması gerektiği hakkında yapılan araştırmalara rastlanılmamaktadır. Futbol oyun alanı geniş, futbolcu sayısı yüksek ve her an değişen durumlarla karşılaştığı için, futbolcunun hangi durumlarda topu arkadaşlarına aktaracağı bile bir probleme dönüşebilir. Futbolcu takım arkadaşına hangi durumda ve nasıl bir şiddette pas vermesi gerektiğini bilmeli, rakip takımın futbolcularına rağmen nasıl avantajlı duruma gelebileceğini kestirebilmelidir. Bu sorunları en uygun şekilde çözüme kavuşturmak hem sporcu açısından hem de takımını başarıya götürmesi açısından son derece önemlidir.⁷⁷

⁷⁷ Başer, a.g.e., ss.13-45-78-84-92.

BEŞİNCİ BÖLÜM

GEREÇ VE YÖNTEM

5.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Mardin Süper Amatör Ligde oynayan futbolcuların bazı değişkenler açısından problem çözme becerilerinin değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma, futbolcuların o anki durumunu meydana çıkarmaya çalışan betimsel bir çalışmadır.

5.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini 2016 yılında Mardin Süper Amatör ligde oynayan takımların tamamı oluşturmaktadır. Çalışmanın örnekleme ise Mardinspor (19 kişi), Mardin Büyükşehir Belediyespor (20 kişi), Kızıltepe Belediyespor (19 kişi), Ömerli Belediyespor (18 kişi), Derikspor (15 kişi), Kızıltepe Fıratspor (19 kişi), Yalım Gençlikspor (21 kişi), Derik Belediyespor (12 kişi), 1969 Mardinspor (19), Nusaybin Belediyespor (21 kişi) takımlarından gönüllülük esasına göre seçilmiş 183 futbolcu oluşturmuştur. Bu bağlamda tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Kolayda örnekleme bilindiği gibi, zaman, para ve işgücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesidir. 183 futbolcu mevkilerine göre kaleci, defansı oluşturan futbolcular, orta saha futbolcuları, hücum futbolcuları şeklinde gruplandırılmıştır.

5.3. VERİ TOPLAMA ARACI VE UYGULANMASI

Bilgi ve verilerin toplanmasında Kişisel Bilgi Formu ve problem çözme seviyesini belli etmek amacıyla ülkemizde de kullanılan Heppner ve Petersen'in geliştirdiği Problem Çözme Envanterinden yararlanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu (KBF): Futbolcuların yaşı, eğitim seviyesi, sporla uğraşma yılları, futbol oynadıkları kulüp, oynadıkları mevki, gelirleri, yaşadıkları yer vb. özellikleri içermektedir.

Problem Çözme Envanteri (PÇE): Heppner ve Petersen'in meydana çıkardığı genel yönelim, problemin tanımı, alternatif üretme, karar verme ve değerlendirme vb. problemin çözümü için bireyin yeteneklerini nasıl yorumladığının yanında problem çözmek için nasıl bir yöntem kullandığını ortaya çıkarmak için kullanılır. Bu envanterin çevirisini önce Akkoyun ve Özatan daha sonra da Taylan, Savaşır ve Şahin yapmıştır.⁷⁸

Bu envanter, 33 sorudan oluşmaktadır. 1 ve 6 puan aralığında puanlanan Likert tipi ölçektir. (1) Her zaman, (2) Çoğunlukla, (3) Sık sık, (4) Arada sırada, (5) Ender, (6) Hiçbir zaman şeklinde davranışlar oluşturur. Bireylerin cevaplarına göre 1 ile 6 aralığında puanlar verilir. Puanlama yapıldığında 9, 22, 29. maddeler puanlamanın dışında bırakılır. Puanlama geri kalan maddeler üzerinden yapılır. 1, 2, 3, 4, 11, 13, 14, 15, 17, 21, 25, 26, 30 ve 32. maddelere ters şekilde puanlar verilir. Maddeler şu şekilde puanlanır; 1=6, 5=2, 4=3, 2=5, 6=1. Maddeler bireyin problemi çözme noktasında yeterli düzeyde beceriyi temsil ettiği varsayılmıştır. Bu envanterden 30-180 aralığında bir puan ranjı alınabilmektedir. Düşük puan problemleri çözüme kavuşturmada etkili olanları temsil ederken, yüksek puanlar problemlere karşı çözüm üretmede zorlanan kişileri temsil eder.⁷⁹

5.4. VERİLERİN ANALİZİ

Ölçek, açıklamalar yapıldıktan sonra doldurmak isteyen gönüllü futbolculara uygulanmıştır. Bu uygulamadan elde edilen veriler SPSS 20 istatistiksel veri analizi programına işlenerek, istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir. İki kategorili değişken olan katılımcıların yaşadığı yer değişkeni ile PÇÖ puanlarının incelenmesinde, bu iki kategoriye göre verilerin normal dağılım özelliği göstermemesinden dolayı Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. İki'den daha fazla kategoriye sahip diğer değişkenlere göre PÇÖ puanlarının incelenmesinde ise, tek yönlü ANOVA kullanılmıştır. İstatistik testlerde anlamlılık düzeyi ise $p < 0,05$ şeklinde kabul edilmiştir.

⁷⁸ Duygu GÜLŞEN, Farklı Lig Düzeyinde Oynayan Futbolcuların Oynadıkları Mevkilere, Öğrenim Durumu ve Spor Yaşlarına göre Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, Adana, 2008, ss. 43-44 (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

⁷⁹ Kürşat Acar, Futbol Eğitimi Alan Çocuklarda Problem Çözme Becerilerinin ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlarının İncelenmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2013, s. 41 (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

ALTINCI BÖLÜM

6.1. BULGULAR

Ankete, 2016 sezonu Mardin Süper Amatör liginde oynayan Mardinspor, Mardin Büyükşehir Belediyespor, Derikspor, Kızıltepe Fıratspor, Ömerli Belediyespor, Nusaybin Belediyespor, Kızıltepe Belediyespor, Yalım Gençlikspor, Derik Belediyespor, 1969 Mardinspor takımlarında oynayan toplam 183 futbolcunun gönüllük ilkesine göre katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Elde edilen sonuçlar önce tanımlayıcı istatistiklerle değerlendirilerek elde edilen bulgular sıralanmış, daha sonrada çeşitli karşılaştırmaların yer aldığı hipotez testleri değerlendirilmiştir.

6.1.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Anket hedeflenen amaçlara dönük istatistikler yapıp, ortalama, standart sapma ve diğer değerler arasında ilişkiler belirlenmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen veriler ve veriler ile ilgili açıklamalar çizelge şeklinde düzenlenmiştir. Ankete katılan 183 futbolcunun mevkilere, öğrenim düzeylerine göre demografik yapıları aşağıdaki çizelgede belirtilmiştir.

Tablo-1 Çalışmaya katılan sporcuların demografik özellikleri

Demografik Özellik	Gruplar	N	%
Futbolcuların Yaşı	10-15 yaş	8	4,4
	16-20 yaş	77	42,1
	21-25 yaş	50	27,3
	26-30 yaş	39	21,3
	31-35	6	3,3
	36 yaş ve üstü	3	1,6
Futbolcuların Spor Yaşı	1-3 yıl	64	35
	4-6 yıl	48	26,2
	7-9 yıl	25	13,7
	10-12 yıl	18	9,8
	13-15 yıl	13	7,1
	16-18 yıl	10	5,5
	19 yıl ve üzeri	5	2,7
Eğitim Durumu	İlkokul	6	3,3
	Orta Öğretim	25	13,7
	Lise	116	63,4
	Ön Lisans	6	3,3
	Lisans	30	16,4
Yaşadığı Yer	Kent	139	76
	Kırsal	44	24
Oynadığı Kulüp	1969 Mardinspor	19	10,4
	Derik Belediyespor	11	6

	Derikspor	15	8,2
	Kızıltepe Belediyespor	19	10,4
	Kızıltepe Fıratspor	19	10,4
	Mardin Büyükşehir Belediyespor	20	10,9
	Mardinspor	19	10,4
	Nusaybin Belediyespor	21	11,5
	Ömerli Belediyespor	19	10,4
	Yalım Gençlikspor	21	11,5
Oynadığı Mevki	Kaleci	18	9,8
	Defans	61	33,3
	Orta Saha	78	42,6
	Santrafor	26	14,2
TOPLAM		183	100

Araştırmaya katılan 183 kişiye ait demografik özellikleri incelendiğinde, katılımcıların en büyük oran ile 16-20 yaş aralığından (%42,1) olduğu, spor yaşlarının ise çoğunluğunu 1-3 yıl (%35) ve 4-6 yıl (%26,2) gruplarından oluştuğu tespit edilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunu lise mezunlarının (%63,4) oluşturduğu ve büyük çoğunluğunun kentlerde ikamet ettiği (%76) tespit edilmiştir. Araştırmaya en büyük katılım Yalım Gençlikspor (%11,5) ve Nusaybin Belediyespor (%11,5)'dan olmuştur. Araştırmaya katılanların 78'i (%42,6) orta saha mevkisinde oynadığını, 61'i defans mevkisinde oynadığını (%33,3), 26'sı santrafor bölgesinde oynadığını (%14,2), 18'i kaleci mevkisinde oynadığını (%9,8) belirtmiştir.

6.1.2. Hipotez testleri

Daha önce belirlenmiş olan hipotezler ayrı ayrı aşağıda test edilmiştir.

a. Katılımcıların yaş gruplarına göre problem çözme becerilerinin karşılaştırılması

Katılımcıların yaş değişkenine göre, PÇÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farkın olup olmadığı incelenmiştir. Analiz öncesinde verilerin ANOVA'nın varsayımlarını karşılayıp karşılamadığı incelenmiştir. Bunun için; bağımlı değişkene ilişkin varyansların her bir örneklem için eşit olup olmadığı incelenmiştir. Analiz bulguları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo-2 Varyansların homojenliği Testi

Test	F	df1	df2	p
Levene F Testi	0,32	5	177	0,9

Tablo 2'de görüldüğü gibi, Levane F testi sonucunda $p>0,05$ bulunmuştur. Bu durumda değişken puanları için varyanslar homojen kabul edilebilir. Verilerin normal dağılım özelliği göstermesi ve varyansların homojen kabul edilmesinden dolayı, katılımcıların yaş değişkenine göre, PÇÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farkın olup olmadığı tek yönlü ANOVA analizi ile test edilmiştir.

Tablo-3 Çalışmaya katılan sporcuların yaşı gruplarına göre problem çözme becerilerinin karşılaştırılması

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
PÇÖ	Gruplar Arası	804,911	5	160,982	0,676	0,642	Yok
	Grup İçi	42127,494	177	238,008			
	Toplam	42932,404	182				

Tablo 3'de görüldüğü gibi, katılımcıların yaş değişkenlerinin (10-15 yaş, 16-20 yaş, 21-25 yaş, 26-30 yaş, 31-35 yaş, 36 yaş ve üzeri) PÇÖ aldıkları puan ortalamaları üzerinde yapılan tek yönlü ANOVA analizi sonucunda elde edilen F değeri ($F=0,676$ ve $p>0,05$) bulunmuştur. Bu değer, katılımcıların yaşlarına göre, PÇÖ puan ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar olmadığını göstermektedir.

b. Katılımcıların spor yaşlarına göre problem çözme becerilerinin karşılaştırılması

Katılımcıların spor yaşları değişkenine göre, PÇÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farkın olup olmadığı incelenmiştir.

Analiz öncesinde verilerin ANOVA'nın varsayımlarını karşılayıp karşılamadığı incelenmiştir. Bunun için; bağımlı değişkene ilişkin varyansların her bir örneklem için eşit olup olmadığı incelenmiştir. Analiz bulguları Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo-4 Varyansların homojenliği Testi

Test	F	df1	df2	p
Levane F Testi	1,427	4	178	0,227

Tablo 4'de görüldüğü gibi, Levane testi için p değeri istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0,05$). Bu durumda değişken puanları için varyanslar homojen kabul edilebilir. Verilerin normal dağılım özelliği göstermesi ve varyansların homojen kabul edilmesinden dolayı, katılımcıların spor yaşları değişkenine göre, PÇÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farkın olup olmadığı tek yönlü ANOVA analizi ile tespit edilmiştir.

Tablo-5 Çalışmaya katılan sporcuların spor yaşına göre problem çözme becerilerinin karşılaştırılması

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
PÇÖ	Gruplar Arası	1054,848	4	263,712	1,121	0,348	Yok
	Grup İçi	41877,556	178	235,267			
	Toplam	42932,404	182				

Tablo 5’de görüldüğü gibi, katılımcıların spor yaşları değişkenlerinin (1-4 yıl, 5-8 yıl, 9-12 yıl, 13-16 yıl, 17 yıl ve üzeri) PÇÖ ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları üzerinde yapılan tek yönlü ANOVA analizi sonucunda elde edilen F değeri (F=1,121 ve p>0,05) bulunmuştur. Bu değer, katılımcıların spor yaşları değişkenine göre, PÇÖ aldıkları puan ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar olmadığını göstermektedir.

c. Katılımcıların öğrenim durumuna göre problem çözme becerilerinin karşılaştırılması

Katılımcıların öğrenim durumu değişkenine göre, PÇÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farkın olup olmadığı incelenmiştir.

Analiz öncesinde verilerin ANOVA’nın varsayımlarını karşılayıp karşılamadığı incelenmiştir. Bunun için; bağımlı değişkene ilişkin varyansların her bir örneklem için eşit olup olmadığı incelenmiştir. Analiz bulguları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo-6 Varyansların homojenliği Testi

Test	F	df1	df2	p
Levene F Testi	3,475	4	178	0,009
Welch	1,81	4	19,727	0,167
Brown-Forsythe	1,83	4	45,739	0,139

Tablo 6’da görüldüğü gibi, Levene testi için p değerinin istatistiksel olarak anlamlı değildir (p<0,05), fakat Welch ve Brown-Forsyhetestleri sonuçları istatistiksel olarak anlamlı (p>0,05) olduğu için değişken puanları için varyanslar homojen kabul edilebilir. Verilerin normal dağılım özelliği göstermesi ve varyansların homojen kabul edilmesinden dolayı, katılımcıların öğrenim durumu değişkenine göre, PÇÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farkın olup olmadığı tek yönlü ANOVA analizi ile test edilmiştir.

Tablo-7 Çalışmaya katılan sporcuların öğrenim durumuna göre problem çözme becerilerinin karşılaştırılması

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
PÇÖ	Gruplar Arası	1743,219	4	435,805	1,883	0,115	Yok
	Grup İçi	41189,185	178	231,4			
	Toplam	42932,404	182				

Tablo 7’de görüldüğü gibi, katılımcıların öğrenim durumu değişkenlerinin (ilkokul, ortaöğretim, lise, ön lisans ve lisans) PÇÖ aldıkları puan ortalamaları üzerinde yapılan tek yönlü ANOVA analizi sonucunda elde edilen F değeri ($F=1,883$ ve $p>0,05$) bulunmuştur. Bu değer, katılımcıların öğrenim durumu değişkenine göre, PÇÖ aldıkları puan ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar olmadığını göstermektedir.

d. Katılımcıların futbol oynadığı takım değişkenine göre problem çözme becerilerinin karşılaştırılması

Katılımcıların futbol oynadığı takım değişkenine göre, PÇÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farkın olup olmadığı tek yönlü ANOVA analizi ile test edilmiştir.

Analiz öncesinde verilerin ANOVA’nın varsayımlarını karşılayıp karşılamadığı incelenmiştir. Bunun için; bağımlı değişkene ilişkin varyansların her bir örneklem için eşit olup olmadığı Levane Testi F ile incelenmiştir. Testin sonucu Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo-8 Varyansların homojenliği Testi

Bağımlı Değişken	F	df1	df2	p
PÇÖ	2,578	9	173	0,080

Tablo 8’de görüldüğü gibi, p değerinin istatistiksel olarak anlamlı olmaması değişken puanları için varyansların homojen kabul edilebileceğini göstermektedir.

Tablo-9 Çalışmaya katılan sporcuların futbol takımlarına göre problem çözme becerilerinin karşılaştırılması

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
PÇÖ	Gruplar Arası	12709,605	9	1412,178	8,084	0,000	Var
	Grup İçi	30222,799	173	174,698			
	Toplam	42932,404	182				

Tablo 9’da görüldüğü gibi, katılımcıların futbol oynadığı takım değişkenlerinin (1969 Mardinspor, Derik Belediyespor, Derikspor, Kızıltepe Belediyespor, Kızıltepe Fıratspor, Mardin Büyükşehir Belediyespor, Mardinspor, Nusaybin Belediyespor, Ömerli Belediyespor, Yalım Gençlikspor) PÇÖ aldıkları puan ortalamaları üzerinde yapılan tek yönlü ANOVA analizi sonucunda elde edilen F değeri ($F=8,084$ ve $p<0,05$) bulunmuştur.

Bu değer, katılımcıların futbol oynadığı takım değişkenine göre, PÇÖ aldıkları puan ortalamaları arasında anlamlı farklılıkların olduğunu göstermektedir. Dolayısı ile farklı takımların oyuncuları problem çözme becerileri açısından da farklılık göstermektedirler.

Futbol oynadıkları takımlar farklı olan katılımcıların PÇÖ puan ortalamaları arasındaki anlamlı farklılığın hangi gruplar arası farklılıktan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Test sonucunda elde edilen değerlere göre, PÇÖ puan ortalamaları arasındaki anlamlı farkın katılımcıların futbol oynadıkları 1969 Mardinspor ile Kızıltepe Fıratspor, Nusaybin Belediyespor, Ömerli Belediyespor, Yalım Gençlikspor eğitim arasında. Derik Belediyespor ile Kızıltepe Belediyespor, Kızıltepe Fıratspor, Mardin Büyükşehir Belediyespor, Mardinspor, Nusaybin Belediyespor, Ömerli Belediyespor arasında. Derikspor ile Yalım Gençlikspor arasında PÇÖ puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir (Tablo 10).

Tablo-10 Tukey testi bulguları

(a)Karşılaştırma Yapılan Kulüp	(b)Karşılaştırılan Kulüp	Mean Difference (a-b)	Std. Hata	p	%95 Güven Aralığı	
					Alt Sınır	Üst Sınır
1969 Mardinspor	Kızıltepe Fıratspor	-17,158	4,288	0,004	-30,9	-3,41
	Nusaybin Belediyespor	-17,890	4,185	0,001	-31,3	-4,48
	Ömerli Belediyespor	-17,105	4,288	0,004	-30,85	-3,36
	Yalım Gençlikspor	-20,509	4,185	0	-33,92	-7,09
Derik Belediyespor	Kızıltepe Belediyespor	-19,861	5,008	0,004	-35,91	-3,81
	Kızıltepe Fıratspor	-27,861	5,008	0	-43,91	-11,81
	Mardin Büyükşehir Belediyespor	-18,445	4,962	0,01	-34,35	-2,54
	Mardinspor	-22,124	5,008	0,001	-38,18	-6,07
	Nusaybin Belediyespor	-28,593	4,919	0	-44,36	-12,82
	Ömerli Belediyespor	-27,809	5,008	0	-43,86	-11,76
	Yalım Gençlikspor	-31,212	4,919	0	-46,98	-15,44

Derikspor	Yalım Gençlikspor	-16,067	4,46 8	0,01 5	-30,39	-1,74
Kızıltepe Belediyesper	Derik Belediyesper	19,861	5,00 8	0,00 4	3,81	35,91
Kızıltepe Fıratspor	1969 Mardinspor	17,158	4,28 8	0,00 4	3,41	30,9
	Derik Belediyesper	27,861	5,00 8	0	11,81	43,91
Mardin Büyükşehir Belediyesper	Derik Belediyesper	18,445	4,96 2	0,01	2,54	34,35
Mardinspor	Derik Belediyesper	22,124	5,00 8	0,00 1	6,07	38,18
Nusaybin Belediyesper	1969 Mardinspor	17,890	4,18 5	0,00 1	4,48	31,3
	Derik Belediyesper	28,593	4,91 9	0	12,82	44,36
Ömerli Belediyesper	1969 Mardinspor	17,105	4,28 8	0,00 4	3,36	30,85
	Derik Belediyesper	27,809	5,00 8	0	11,76	43,86
Yalım Gençlikspor	1969 Mardinspor	20,509	4,18 5	0	7,09	33,92
	Derik Belediyesper	31,212	4,91 9	0	15,44	46,98
	Derikspor	16,067	4,46 8	0,01 5	1,74	30,39

e. Katılımcıların mevkilerine göre problem çözme becerilerinin karşılaştırılması

Katılımcıların mevki değişkenine göre, PÇÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farkın olup olmadığı tek yönlü ANOVA analizi ile test edilmiştir.

Analiz öncesinde verilerin ANOVA'nın varsayımlarını karşılayıp karşılamadığı incelenmiştir. Bunun için; bağımlı değişkene ilişkin varyansların her bir örneklem için eşit olup olmadığı Levane Testi F ile incelenmiştir. Testin sonucu Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo-11 Varyansların homojenliği Testi

Bağımlı Değişken	F	df1	df2	p
PÇÖ	0,684	3	179	0,563

Tablo 11'de görüldüğü gibi, p değerinin istatistiksel olarak anlamlı olmaması değişken puanları için varyansların homojen kabul edilebileceğini göstermektedir.

Tablo-12 Çalışmaya katılan sporcuların mevkilere göre problem çözme becerilerinin karşılaştırılması

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
PÇÖ	Gruplar Arası	451,631	3	150,544	0,634	0,594	Yok
	Grup İçi	42480,773	179	237,323			
	Toplam	42932,404	182				

Tablo 12’de görüldüğü gibi, katılımcıların mevki değişkenlerinin (kale, defans, orta saha ve santrafor) PÇÖ aldıkları puan ortalamaları üzerinde yapılan tek yönlü ANOVA analizi sonucunda elde edilen F değeri ($F=0,634$ ve $p>0,05$) bulunmuştur. Bu değer, katılımcıların mevki değişkenine göre, PÇÖ ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar olmadığını göstermektedir.

f. Katılımcıların yaşadığı yerlere göre problem çözme becerilerinin karşılaştırılması

Katılımcıların yaşadığı yerler değişkenine göre, PÇÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farkın olup olmadığı incelenmiştir. Kent ve kırsal bölgelerde yaşayan katılımcıların PÇÖ puanları normal dağılım özelliği göstermemesinden dolayı, PÇÖ puanlarının katılımcıların yaşadığı yer değişkenlerine göre istatistiksel olarak farklılık gösterip göstermediği Mann-Whitney U testi ile incelenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo-13 Yaşadığı yerlere göre problem çözme becerilerinin karşılaştırılması

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kent	139	99,51	13832,5	2013,5	0,001
Kır	44	68,26	3003,5		

Katılımcıların yaşadığı yerler değişkenlerine göre PÇÖ puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını anlamak için yapılan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($U=2013,5$, $p<0,05$) (Tablo 13).

TARTIŞMA

Yapılan araştırmalara bakıldığında bireylerin problem çözüme becerilerini, eğitim durumu, mevki bilgisi, yaş, yaşadığı yer vb. değişkenler etkilemektedir. Bunun yanı sıra bireylerin saydığımız değişkenlerle birlikte cinsiyetleri, lig düzeyi ve farklı spor branşlarıyla uğraşmalarına göre problem çözüme becerilerini etkilediğini görmekteyiz. İnce ve Şen (2006) tarafından yapılan araştırmada, Adana ili'nde deplasmanlı ligde basketbol oynayan sporcuların problem çözüme becerileri belirlenmeye çalışılmış; takımların problem çözüme becerileri karşılaştırıldığında 1. ligde oynayan bayan basketbolcuların 2. ligde oynayan bayan basketbolculara oranla daha iyi problem çözüme ortalamalarına sahip oldukları belirtilmiştir.⁸⁰

Gülşen (2008) yaptığı farklı lig düzeyinde oynayan futbolcuların problem çözüme becerileri konulu araştırmasında, lig düzeyi ile problem çözüme düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunamadığı ancak 1. lig futbolcularının diğer lig futbolcularına oranla daha iyi problem çözüme becerisine sahip olduğu saptanmıştır.⁸¹ Gülşen'in Yapmış olduğu çalışma bizim çalışmamızla hemen hemen aynı sonuçlara varıldığını görülmektedir.

Akbulut (2012), amatör ve profesyonel erkek futbolcuların problem çözüme becerilerinin bazı değişkenler bakımından incelenmesi konulu araştırmasında, amatör futbolcular ile profesyonel futbolcular arasında problem çözüme becerileri anlamlı bir farklılık bulunmuş, amatör futbolcular lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir.⁸²

Ağılönü (2014), farklı spor branşlarıyla uğraşan sporcuların hayal etme ve problem çözüme becerilerinin incelenmesi konulu çalışmasında, sporcuların fiziksel olarak gelişimlerinin yanında hayal etme düzeylerini tespit ederken problem çözüme becerilerinde göz önüne alınması durumunda daha başarılı sporcuların yetişeceğini bulmuştur.⁸³

Acar (2013), futbol eğitimi alan çocuklarda problem çözüme becerilerinin ve fonksiyonel olmayan tutumlarının incelenmesi konulu araştırmasında, futbol ile ilgili eğitim alan çocukların problem çözüme becerileri ve fonksiyonel olmayan tutumları egzersize endeksli olumlu yönde değişime uğradığını düşünmektedir.⁸⁴

⁸⁰ Gonca İnce ve Cengiz Şen, Adana İlinde Deplasmanlı Ligde Basketbol Oynayan Sporcuların Problem Çözüme Becerilerinin Belirlenmesi, *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2006, ss. 5-10.

⁸¹ Gülşen, *a.g.e.*, s. 58.

⁸² Abdullah Kürşat Akbulut, Amatör ve Profesyonel Erkek Futbolcuların Karar Verme, Problem Çözüme ve İletişim Becerilerinin Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2012, s. 98 (**Yayınlanmış Doktora Tezi**).

⁸³ Özlem Ağılönü, Farklı Spor Branşlarıyla Uğraşan Sporcuların Hayal Etme ve Problem Çözüme Becerilerinin İncelenmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla, 2014, s. 43 (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

⁸⁴ Acar, *a.g.e.*, s. 50.

ARAŞTIRMANIN SONUÇ VE ÖNERİLERİ

Çalışmaya, Mardin Süper Amatör liginde oynayan Mardinspor (19 kişi), Mardin Büyükşehir Belediyespor (20 kişi), Kızıltepe Belediyespor (19 kişi), Ömerli Belediyespor (18 kişi), Derikspor (15 kişi), Kızıltepe Fıratspor (19 kişi), Yalım Gençlikspor (21 kişi), Derik Belediyespor (12 kişi), 1969 Mardinspor (19), Nusaybin Belediyespor (21 kişi) toplam 183 futbolcu gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmaya katılan 183 futbolcunun demografik özelliklerine bakıldığında, en büyük oran ile 16-20 yaş aralığından (%42,1) olduğu, spor yaşlarının ise çoğunluğunu 1-3 yıl (%35) ve 4-6 yıl (%26,2) gruplarından oluştuğu tespit edilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunu lise mezunlarının (%63,4) oluşturduğu ve büyük çoğunluğunun kentlerde ikamet ettiği (%76) tespit edilmiştir. Araştırmaya en büyük katılım Yalım Gençlikspor (%11,5) ve Nusaybin Belediyespor (%11,5)'dan olmuştur. Araştırmaya katılanların 78'i (%42,6) orta saha mevkinde oynadığını, 61'i defans mevkinde oynadığını (%33,3), 26'sı santrafor bölgesinde oynadığını (%14,2), 18'i kaleci mevkinde oynadığını (%9,8) belirtmiştir.

Çalışmada altı hipotez test edilmeye çalışılmış. Bunlardan futbolcuların oynadıkları mevki, yaşı, öğrenim durumu ve spor yaşı değişkenine göre problem çözme becerilerinde anlamlı farklılıklar olmadığı görülmüştür. Bu bağlamda dört hipotez red edilmiştir. Buna karşın oynadığı takım değişkenine ve yaşadığı yer değişkenine göre problem çözme becerisinin farklılaştığı görülmüştür. Böylece iki hipotez de kabul edilmiştir. Bu bağlamda futbolcuların problem çözme becerilerinde yaşadıkları yere oynadıkları takımlara göre farklılaşma söz konusu iken diğer değişkenler açısından herhangi bir farklılaşmadan söz edilememektedir.

Futbol müsabaka içerisinde taktik görevlerin yerine getirildiğinde sorumluluk isteyen ve ani kararlar vermeyi gerektiren bir oyundur. Takım içerisindeki tüm futbolcuların futbol ile ilgili bilgisinin olması başarıya giden yolda büyük öneme sahiptir. Futbolcular müsabakaya çıktıkları zaman beklemedikleri ve daha önce çalışmasını yapmadıkları pozisyonlarla karşı karşıya kaldıkları zaman doğru davranışları sergileyebilmelidirler. Rakibin baskısına maruz kalan futbolcuların bu baskıdan kurtularak doğru davranışlarla rakip takımın futbolcularını baskı altına almalı. Baskı altına aldığı rakip takımın futbolcularını sürpriz denilecek nitelikte pozisyonlarla şaşırtmalı. Futbolcuların müsabaka içerisinde ikili mücadelelerin büyük çoğunluğunu kazanmaları gerekir. Futbolcular verilen taktik düzene uygun davranabilmeli ve ani gelişen ataklara karşı beklenmedik durumlara düşmemek için doğru tercihlerde bulunmalıdır. Spor yaşlarına göre sayıca fazla müsabakaya çıkan futbolcuların

diğer futbolculara oranla beklenmedik durumlara düştükleri ve edindikleri deneyimlerle bu durumlardan nasıl kurtulacaklarını bilmelidir. Aynı şekilde eğitim öğrenim seviyesi yüksek olan futbolcuların problem çözme düzeylerinin diğer futbolculara göre daha yüksek çıkmasında son derece önemli bir etkidir. Ancak bizim çalışmamızda futbolcuların yaşadığı yer ve oynadıkları takım dışında problem çözme becerilerinde bir farklılaşmanın olmaması çalışılan örneklemin küçük olmasından kaynaklandığını düşündürebilir. Bu bağlamda bu konunun daha büyük örneklerle çalışılması önerilir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AÇIKALIN Aytaç, **Toplumsal Kurumsal ve Teknik Yönleriyle Okul Yöneticiliği**, Pegem Yayınlar, Ankara, 1997.

AKŞAR Tuğrul, **Endüstriyel Futbol**, Literatür Yayınları, İstanbul, 2005.

ALVES Pedro, **The Journey to Becoming a Professional Soccer Player aManual**, Canada iUniverse, 2014.

ARNOLD J. D., **The Complete Problem Solver**, Canada, John Wiley & Sons Inc., 1992.

AYDIN Mustafa, **Eğitim Yönetimi**, Hatipoğlu Yayınevi, Ankara, 1998.

BAŞER Ergun, **Futbolda Psikoloji ve Başarı**, Sporsal Kuram Dizisi 4, Ankara, 1994

BELBİN R. Meredith, **Team Roles at Work**, London, Butterworth Heinemann, 1993.

BURSALIOĞLU Ziya, **Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1987.

CHANG Edward C. vd., **Social Problem Solving**, Theory, Research and Training, Washington DC American Psychological Association, 2004.

CÜCELOĞLU Doğan, **İnsan ve Davranışı**, Remzi Kitabevi A.Ş., İstanbul, 1999.

DEVER Ayhan, **Spor Sosyolojisi Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Spor ve Toplum**, Başlık Yayın Grubu, İstanbul, 2010-2011.

DOOLEY Thomas and TITZ Christian, **Soccer the 4-4-2 System**, Dooley Soccer Universty, Publisherby Meyer&Meyer Sport (UK) Ltd., 2010.

DURUSOY İlhan, **Futbol Teorisi**, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2002.

ERDEM Kamil, **Futbolda Kenar Yönetimi, Yönetmel Beceriler, Strateji, Taktik**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2005.

G. Bizanz, **Futbolda Öğretim Planı, Gençlerin Antrenmanı**, Çev. Özmen Ö., Arbas Matbaacılık ve Ambalaj Sanayi, 1991.

GÜNAY Mehmet ve YÜCE Atilla İ., **Futbol Antrenmanının Bilimsel Temelleri**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001.

H.Schellenberger, **Psychology of team sports**, Sport Books Publisher Toronto, 1990.

HASİC Mirsad, **The Ultimate Guide To Soccer Positions**, Smashwords Edition, 2013.

İNAL Ali Niyazi, **Futbolda Eğitim ve Öğretim**, Nobel Yayın Dağıtım, 1998.

KOGER Robert L., **The New Coach's Guide to Coaching Youth Soccer**, AComplete Reference for coaching young players ages 4 through 8, Newyork, Skyhorse Publishing, 2007.

KONTER Erkut, **Futbolda Süratin Teori ve Pratiği**, Bağırhan Yayınevi, Ankara, 1997.

KUZGUN Yıldız, **Karar Verme Stratejileri Ölçeği, Geliştirilmesi ve Standardizasyonu**, VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Ed. Bayraktar R. ve Dağ İ, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 1993.

MCCAMY and L. James, An Analysis of the Process of Decision Making, **Public Administration Review**, Winter, 1947.

NEZU Arthur M. vd., **Solving Life's Problems**, A5 Step Guide To Enhanced Well-Being, Springer Publishing Company, New York, 2007.

STUDENER Hans and WOLF Wemer, **1 Soccer Training**, Sport Books Publisher, Toronto, 1990.

SENEMOĞLU Nuray, **Gelişim, Öğrenme ve Öğretim**, Ertem Matbaacılık, Ankara, 1997.

RENKLİKURT Turgay, **Futbol Kondisyon El Kitabı**, Futbol Federasyonu Eğitimi Yayınları, İstanbul, 1991.

YELTEPE Hülya, **Spor ve Egzersiz Psikolojisi**, Epsilon Yayınları, İstanbul, 2007.

YILDIZ Süleyman Murat, **Futbolda Kaleci Teknik Taktik Kondisyon Alıştırmalar**,

Nobel Yayınevi, Ankara, 2002.

MAKALELER

- BAYRAKTAR Bülent ve KURTOĞLU Mehmet, "Sporda Performans, Etkili Faktörler, Değerlendirilmesi ve Artırılması", *Klinik Gelişim Dergisi*, 2009, ss. 16-24.
- BERUMENT Hakan ve YÜCEL Mustafa Eray, "Long Live Fenerbahçe, The Production Boosting Effect of Football", *Journal of Economic Psychology*, 2005, p. 842-861.
- ÇOLAKKADIOĞLU Oğuzhan, "Ergenlerde karar verme ölçeği"nin ortaöğretim öğrencileri için geçerlik ve güvenirlik çalışması", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Hatay, 2012, s. 388.
- D'ZUR.LLA and THOMAS M Goldfried, "Problem Solving Behavior Modification", *Journal of Abnormal Psychology*, 1971, p. 45-47.
- ELİOT Timothy R., "Problem Solving Appraisal, Oral contraceptive Use and Anenstrual-Pain", *Journal of Applied Social Psychology*, 1992, p. 286-297.
- ERDİL Güven vd., "2010 Futbol Dünya Kupasında İspanya Takımının Kollektif Performansının Maçların Kazanılmasında Etkisi", *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 2013, ss. 5-12.
- GÜRÇAY Sonay, "Aile ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek, Bireyler Arası İlişkilerde Yeterlik ve Karar Verme İlişkileri", *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1998, s. 9.
- HEPPNER PP. and CHARLES Baker E, *Applications of the Problem Solving Inventory*, *Measurement & Evaluation in Counseling & Development*, 1997, p. 229-313.
- HEPPNER Paul P. vd., *Depression and Attributional Style*, Are They Related, *Cognitive Therapy and Research*, 1985, p. 105-113.
- HEPPNER Paul P.vd., *Problem Solving Appraisal and Human Adjustment*, A review of 20 Years of Research Using The Problem Solving Inventory, *The Counseling Psychologist*, 2004, p. 344-428.
- İNCE Gonca ve ŞEN Cengiz, Adana İlinde Deplasmanlı Ligde Basketbol Oynayan Sporcuların Problem Çözme Becerilerinin Belirlenmesi, *Sporometre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2006, ss. 5-10.

KEMAL Filiz, "Gazi Üniversitesi Güreş Takımı ile Kara Harp Okulunda Güreşen Azeri Öğrencilerin Bazı Test Ölçüm Sonuçlarının Karşılaştırılması", **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 2003, ss. 503-512.

KIRANLI Semra ve İLĞAN Abdurrahman, "Eğitim örgütlerinde karar verme sürecinde etik", **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2007, ss. 150-162.

KÖKLÜ Yusuf vd., "Genç Futbolcuların Bazı Fiziksel Uygunluk ve Somatotip Özelliklerinin Oynadıkları Mevkilere Göre Karşılaştırılması", **Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, 2009, ss. 61-68.

TATLILIOĞLU Kasım, Farklı öz-anlayış düzeylerine sahip üniversite öğrencilerinin karar vermede öz-saygı, karar verme stilleri ve kişilik özelliklerinin değerlendirilmesi, **Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2011, ss. 19-41.

TEZLER

ACAR Kürşat, Futbol Eğitimi Alan Çocuklarda Problem Çözme Becerilerinin ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlarının İncelenmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2013, s. 41 (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

AĞİLÖNÜ Özlem, Farklı Spor Branşlarıyla Uğraşan Sporcuların Hayal Etme ve Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla, 2014, s. 43 (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

AKBULUT Abdullah Kürşat, Amatör ve Profesyonel Erkek Futbolcuların Karar Verme, Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2012, s. 98 (**Yayınlanmış Doktora Tezi**).

GÜLŞEN Duygu, Farklı Lig Düzeyinde Oynayan Futbolcuların Oynadıkları Mevkilere, Öğrenim Durumu ve Spor Yaşlarına göre Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, Adana, 2008, ss. 43-44 (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

İNTERNET

<https://www.virtualsalt.com/crebook5.htm> (Erişim tarihi, 21.8.2006).

ÖZGEÇMİŞ

1989 Mardin doğumlu olup, ilk, orta ve lise eğitimimi Mardin'de yaptım. Çocukluğumdan beri futbol oynama isteğim vardı. Lise eğitimim bittikten sonra Mardinspor alt yapısında futbol eğitimi almaya başladım. A takımında profesyonel olarak iki yıl oynadıktan sonra 2008 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yakın Doğu Üniversitesi Beden Eğitimi Öğretmenliği bölümüne yerleştim. Burda da futbol ve eğitim hayatımı birlikte devam ettirdim. 2012 yılında mezun olduktan sonra 2014 yılında Mardin Artuklu Üniversitesinde görev yapmaya başladım. 2015 yılında İstanbul Gelişim Üniversitesi Hareket ve Antrenman Bilimleri Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans eğitimine başladım.

EKLER

Kişisel Bilgi Formu

Oynadığınız Kulüp:

Oynadığınız mevki:

Yaşınız:

Spor Yaşınız:

Öğrenim Düzeyiniz:

Ekonomik Geliriniz:

Yaşadığınız Yer: Kent Kırsal

EK – 2

Problem Çözme Envanteri

Bu envanterin amacı, günlük yaşantınızdaki problemlerinize (sorunlarınıza) genel olarak nasıl tepki gösterdiğinizi belirlemeye çalışmaktır. Sizlerden toplanan veriler yalnızca bilimsel amaçla araştırmada kullanılacak, hiçbir kurum ya da kişiye verilmeyecektir. Lütfen, aşağıdaki maddeleri elinizden geldiğince samimiyetle ve bu durumda nasıl davrandığınızı göz önünde bulundurarak cevaplandırınız. " Cevaplarınızı, bu tür problemlerin nasıl çözülmesi gerektiğini düşünerek değil, böyle sorunlarla karşılaştığınızda gerçekten ne yaptığınızı düşünerek vermeniz gerekmektedir." Bunu yapabilmek için kolay bir yol olarak her soru için kendinize lütfen şu soruyu sorunuz: "Burada sözü edilen davranışı ben ne sıklıkla yaparım?"

İlginize teşekkür ederiz.

Maddeler	Her Çoğun	Sıklıkla	Ara	Ender	Hiçbir
	zaman	lukla	sıra	zaman	zaman
1- Bir sorunu çözmek için kullandığım çözüm yolları başarısız ise bunların neden başarısız olduğunu araştırmam.	()	()	()	()	()
2- Zor bir sorunla karşılaştığımda ne olduğunu tam olarak belirleyebilmek için nasıl bilgi toplayacağımı uzun boylu düşünmem.	()	()	()	()	()
3- Bir sorunumu çözmek için gösterdiğim ilk çabalar başarısız olursa o sorun ile başa çıkabileceğimden şüpheye düşerim.	()	()	()	()	()
4- Bir sorunumu çözdükten sonra bu sorunu çözerken neyin işe yaradığını, neyin yaramadığını ayrıntılı olarak düşünmem.	()	()	()	()	()
5- Sorunlarımı çözme konusunda genellikle yaratıcı ve etkili çözümler üretebilirim.	()	()	()	()	()
6- Bir sorunumu çözmek için belli bir yolu denedikten sonra durur ve ortaya çıkan sonuç ile olması gerektiğini düşündüğüm sonucu karşılaştırırım.	()	()	()	()	()
7- Bir sorunum olduğunda onu çözebilmek için başvurabileceğim yolların hepsini düşünmeye çalışırım.	()	()	()	()	()
8- Bir sorunla karşılaştığımda neler hissettiğimi anlamak için duygularımı incelerim.	()	()	()	()	()

- 9- Bir sorun kafamı karıştırdığında duygu ve düşüncelerimi somut ve açık-seçik ifade etmeye uğraşmam. () () () () () ()
- 10- Başlangıçta çözümünü fark etmesem de sorunlarımın çoğunu çözme yeteneğim vardır. () () () () () ()
- 11- Karşılaştığım sorunların çoğu, çözebileceğimden daha zor ve karmaşıktır. () () () () () ()
- 12- Genellikle kendimle ilgili kararlar verebilirim ve bu karardan hoşnut olurum. () () () () () ()
- 13- Bir sorunla karşılaştığımda onu çözmek için genellikle aklıma gelen ilk yolu izlerim. () () () () () ()
- 14- Bazen durup sorunlarım üzerinde düşünmek yerine gelişi güzel sürüklenip giderim. () () () () () ()
- 15- Bir sorunla ilgili olası bir çözüm yolu üzerinde karar vermeye çalışırken seçeneklerimin başarı olasılığını tek tek değerlendirmem. () () () () () ()
- 16- Bir sorunla karşılaştığımda, başka konuya geçmeden önce durur ve o sorun üzerinde düşünürüm. () () () () () ()
- 17- Genellikle aklıma ilk gelen fikir doğrultusunda hareket ederim. () () () () () ()
- 18- Bir karar vermeye çalışırken her seçeneğin sonuçların ölçer, tartar, birbirleriyle karşılaştırır, sonra karar veririm. () () () () () ()
- 19- Bir sorunumu çözmek üzere plan yaparken o planı yürütebileceğine güvenirim. () () () () () ()
- 20- Belli bir çözüm planını uygulamaya koymadan önce nasıl bir sonuç vereceğini tahmin etmeye çalışırım. () () () () () ()
- 21- Bir soruna yönelik olası çözüm yollarım düşünürken çok fazla seçenek üretmem. () () () () () ()

- 22- Bir sorunumu çözmeye çalışırken sıklıkla () () () () () ()
kullandığım bir yöntem daha önce başıma
gelmiş benzer sorunları düşünmektedir.
- 23- Yeterince zamanım olur ve çaba gösterirsem () () () () () ()
karşılaştığımın çoğunu çözebileceğime inanıyorum.
- 24- Yeni bir durumla karşılaştığımda ortaya () () () () () ()
çıkabilecek sorunları çözebileceğime inancım
vardır.
- 25- Bazen bir sorunu çözmek için çabaladığım () () () () () ()
halde, bir türlü esas konuya gelemediğim ve
gereksiz ayrıntılarla uğraştığım duygusuna
kapılıyorum.
- 26- Ani kararlar verir ve sonra pişmanlık duyarım. () () () () () ()
- 27- Yeni ve zor sorunları çözebilme yeteneğime. () () () () () ()
güveniyorum.
- 28- Elimdeki seçenekleri karşılaştırırken ve () () () () () ()
karar verirken kullandığım sistematik
bir yöntem vardır.
- 29- Bir sorunla başa çıkma yollarını düşünürken () () () () () ()
çeşitli fikirleri birleştirmeye çalışmam.
- 30- Bir sorunla karşılaştığımda bu sorunun () () () () () ()
çıkmasında katkısı olabilecek benim dışındaki
etmenleri genellikle dikkate almam.
- 31- Bir konuyla karşılaştığımda, ilk yaptığım () () () () () ()
şeylerden biri durumu gözden geçirmek ve konuyla
ilgili olabilecek her türlü bilgiyi dikkate almaktır.
- 32- Bazen duygusal olarak öylesine etkilerim ki () () () () () ()
sorunumla başa çıkma yollarından pek çoğunu
dikkate bile almam.
- 33- Bir karar verdikten sonra, ortaya çıkan sonuç () () () () () ()
genellikle benim beklediğim sonuca uyar.